

LUCEAFĂRUL

*Revistă pentru literatură,
artă și știință.*

Oct. C. Tăslăuanu . . . Anul 1913.
Mihail Lungianu . . . În pacea inserării.
M. Beza . . . Cântec (poezie).
Marilyna Bocu . . . La râul Iordanului.
I. U. Soricu . . . Salbă de sonete (poezie).
Nicolae Tcaciac . . . Rutenii.
Maria Cunșan . . . Cântec (poezie).
I. N. Părvulescu . . . Sonet (poezie).
I. Agârbiceanu . . . Halucinații?

Pagini străine: Jules Lemaitre. Intâia mișcare.

Dări de seamă:

E. Stoica . . . Dr. I. Lupaș: Principele ardelean Acașiu Barcsai și mitropolitul Sava Brancovici (1658—1661).

Cronici: Ion Grecu: „Împădărea” . . . T. Codru: Kimon Loghi. Dr. O. Ghibu: Școala și viața dela țară. D. N. Ciotori: Procedee ungurești. Însemnări: Cezar Boltaș. O prorocie. Gazete pentru popor. Procesul unei politici de stat. Revista „Transilvania”. Biblioteca populară a Asociațiunii. Dări de seamă. Romanul „Luceafărul?”. Bibliografie.

Ilustrațiuni: Kimon Loghi în atelier. Kimon Loghi: Portret; Post mortem laureatus; Mărgele de Murano; Tinerețea; Din lumea basmelor; Bătrânul vesel; Toamnă; Bătrânul; Orpheu; Din basme. Jules Lemaitre.

Apare de douăori pe lună

REDACTOR: OCTAV. C. TĂSLĂUANU.

An. XIII.

Sibiiu, 1 Ianuarie v. 1914.

Nr. 1.

LUCEAFĂRUL

REVISTĂ ILUSTRATĂ PENTRU LITERATURĂ, ARTĂ ȘI ȘTIINȚĂ.

APARE SUB ÎNGRIJIREA UNUI COMITET DE REDACȚIE.

Colaboratori: I. Agârbiceanu, D. Anghel, Z. Bărsan, I. A. Bassarabescu, G. Bogdan-Duică, Dr. T. Brediceanu, Dr. C. Bucșan, Al. Cazaban, I. Ciocărlan, V. Clofoc, D. N. Clotori, Al. Ciura, Otilia Cozmaș, Maria Cunțan, Dr. Silviu Dragomir, I. Duma, Victor Eftimiu, I. Enescu, Aurel Esca, Eleasa Farago-Patma, Em. Gârleanu, Dr. Onisifor Ghibu, Octavian Goga, Eugen Goga, Ion Goran, A. Herz, Constanța Hodoș, I. I. Lăpădatu, E. Lovinescu, Dr. I. Lupăș, Liviu Marian, Dr. I. Mateiu, Octav Mizar, Cornelia Moldovan, Dr. G. Murnu, D. Nanu, V. C. Osvadă, I. Paul, Cincinat Pavelescu, H. P. Petrescu, Ecaterina Pliș, Gh. Popp, Dr. Sextil Pușcariu, Dr. P. Roșca, G. Rotică, M. Sadoveanu, C. Sandu-Aldoa, M. Săulescu, M. Simionescu-Râmniceanu, V. Șorban, I. U. Soricu, Victor Stanciu, Căton Theodorian, D. Tomescu, Lazar Triteanu.

ABONAMENT:

Ediția simplă

În Austro-Ungaria:

1 an . 20 cor., 6 luni . 10 cor.

Pentru preoți, învățători și studenți:

1 an . 16 cor., 6 luni . 8 cor.

În România și străinătate:

1 an . 26 cor., 6 luni . 13 cor.

Reclamațiile sunt a se face în curs de 15 zile după apariția fiecărui număr. Pentru orice schimbare de adresă se vor trimite 20 bani în măști postale.

Abonamentele, plătite înainte, sunt a se trimite la adresa:

Aâm. rev. „Luceafărul“, Sibiu (Nagyszeben).

Ediția de lux

În Austro-Ungaria:

1 an . 26 cor., 6 luni . 13 cor.

În România și străinătate:

1 an . 32 cor., 6 luni . 16 cor.

Cărți mai nou apărute:

- Buțureanu, M. C., Femeia, studiu social. Cor. 3.—
- Buțureanu, C. V., Școala nouă și disciplina prin libertate. Prelucrată în românește după E. Picard. Cor. — 50.
- Candiano-Popescu, Al., Răsboiul neatârării, istorie critică. Asaltul și luarea redutei Grivița. Cor. 3.—
- Davidescu, N., Iov, poem dramatic în 2 acte. Cor. 2.—
- Diamandy, G., Chemarea codrului, poveste vitejească în 3 acte. Cor. 1.50.
- Flaubert, G., Salambo, roman, trad. de L. Daug. Cor. 2.—
- Georgescu, I., Emil Viclu, pedagogul și opera sa. Studiu comemorativ. Cor. — 50 (Se vinde în favoarea orfanatului învățătorilor români).
- Ghica, I., Pământul și omul. Cu ilustrațiuni. Cor. 1.60.
- Haeckel, E., Monismul, traducere de B. Dănușianu. Cor. 1.—
- Herz, A., Bunicul, comedie în 3 acte. Cor. 2.—
- Iorga, N., Acțiunea militară a României în Bulgaria cu ostașii noștri. Cor. 2.75.

- Iorga, N., Note de drum. Cor. 1.25.
- Istoria statelor balcanice în epoca modernă. Lecții ținute la universitatea din București. 3.50.
- Irimescu-Cândești, I., Pe drumurile cadrilaterului. Impresii și note, cu o prefață de C. Banu. Cor. 1.50.
- Lecca, G., Dincolo, din Dunăre în Balcani. Cor. 1.—
- Locușteanu, P., Suntem nebuni, schițe umoristice. Cor. 1.50.
- Minulescu, I., De vorbă cu mine însu-mi. Un elegant vol. de poezii cu deseneuri de Iser. Cor. 3.—
- Pătrășcanu, D. D., Timoteiu Mucenicul, schițe, amintiri. Cor. 2.—
- Simionescu-Râmniceanu, M., Propilee artistice. Articole teoretice și dare de seamă. Cor. 2.50.
- Slavici, I., Mara, roman. Cor. 2.—
- Tailler, E., Din tainele simțirei, nuvele și schițe. Cor. 1.50.
- Theodorian-Carada, M., Sfânta Melania cea tânără. Cor. — 80.
- Voiculescu, D. Ch., Însemnările unui biciclist, deta corpul II cu prilejul campaniei din Bulgaria în 1913. Cor. 1.—

Cereți catalogul librăriei.

Catalogul la cerere gratis și franco.

De vânzare la librăria lui W. Krafft în Sibiu.

Expedierea se face mai ușor trimițându-se banii înainte, adăugându-se în prețul cărții încă 30—40 fil. pentru expedierea francoată eventual încă 25 fil. pentru taxa de recomandație.

EUROPA

Orice reproducere fără indicarea izvorului e oprită.

Anul 1913.

Anul 1913 va fi însemnat în istoria universală cu litere mari, roșii de sânge. Căci a fost un an al unor răboaie dintre cele mai crâncene de pe îmbătrânitul nostru pământ. Și a mai fost un an, care va însemna un hotar în evoluția omenirii din orientul Europei.

Acum, când giulgiul alb al iernii și al păcii a potolit vrășmașiile dintre popoarele balcanice, putem să ne întoarcem cu liniște privirile spre fața plină de sânge a acestui an bogat în avânturi mari și în căderi cumplite. Faptele săvârșite sunt în bună parte publicate și destul de bine fixate, ca să putem înțelege logica istoriei universale, care a determinat procesul de distrugere și de primenire din peninsula balcanică. Astăzi cunoaștem îndeajuns evenimentele, ca să putem tâlmăci deslănțuirea de energii cultivate ale tinerilor neamuri din Balcani, ce-au trăit atâtea veacuri în întunec. Înțelegând și tâlmăcind jocul de forțe din apropierea noastră, vom putea găsi cu ușurință și îndrumările pentru viitorul neamului românesc.

Războiul din Balcani e o fază, desigur nu dintre cele din urmă, a luptei seculare ce o poartă popoarele creștine împotriva popoarelor cu altă cultură. Războiul din Balcani a fost purtat în semnul crucii, deși nu credința religioasă a fost imboldul sufletesc ce a înarmat brațele creștinilor din Balcani. Crucea a fost, de astădată, un simbol al culturii creștine și mai ales naționale, care a întovărășit neamurile balcanice într-o luptă împotriva Turcilor.

O scurtă reprivire istorică ne va lămuri pe deplin importanța și consecințele acestui războiu crâncen.

Puterea creștinismului a fost așa de mare în cuprinsul Europei, încât ea a cucerit, rând pe rând, toate popoarele mari, menite să stea în fruntea civilizației omenești. Obositul imperiu roman, care s'a prăbușit ca un fruct copt cu începuturi de putrefacție, a fost altuit de migrațiunea unor popoare viguroase, cari, primind creștinismul, sub influința acestuia și a culturii eleno-romane s'au organizat în state noi, apte să ducă cu un pas mai departe cultura omenească. Neamurile barbare cari nu s'au încreștinat au pierit, cum au fost Avarii, Tătarii și Mongolii. Au trebuit să piară ca niște elemente străine și neasimilabile de organismul culturii creștine, născute pe țărmul mării mediterane. E o lege a naturii ca neamurile ce nu se pot adapta noilor condiții de viață, cari nu-și pot asimila cultura noului mediu — să dispară.

Cam din veacul al VII-lea, în Asia-mică răsări o nouă credință, cu alte concepții de viață, izvorâte din adâncimile necunoscute ale Asiei și amestecate cu iudaism și elenism, cari s'au intrupat în Islamism. Acesta a fost rivalul cel mare al Creștinismului. La început Crucea și Semiluna erau simboluri de credință religioasă și sub flamurile împodobite cu semnele fiecărei credințe se purtau strașnicile expediții răsboinice. Islamismul înaintă repede din triumf în triumf. Cucerii întreg imperiul bizantin, coastele de răsărit și miazăzi ale mării mediterane, leagănul culturii creștine. Pe urmă porni împotriva țărilor dinspre nord, ajungând până în inima Europei. Stăpâneă Sicilia, peninsula iberică și coastele Africei. Eră o clipă când Crist fusese învins

de Mahomed. Semiluna îngenuchiase crucea, coranul biruise biblia.

Dar aceste biruințe nu puteau fi dăinuitoare. Fanatismul islamismului nu putea suporta seninele și largile învățături ale creștinismului. Triumfurile islamismului au fost numai un îmbold de reculegere și de progres pentru popoarele creștine, slăbite de întunecul evului mediu și de măruntele lupte pentru dinastii.

Cultura creștină din sudvest fusese mai întâiu înfrântă. Islamismul eră cuceritor acolo prin Mauri, cari la începutul veacului al VIII-lea erau stăpâni Spaniei. Și au rămas stăpâni ei până în 1492, când, prin cucerirea Granadei, se stinse domnia lor din peninsula iberică, fiind siliți să se retragă în Africa.

În acelaș timp, în sudost, islamismul deveniă tot mai amenințator prin Osmanlii, cari ajunseseră până la zidurile Vienei.

Cultura europeană a creștinismului sute de ani s'a apărut numai împotriva înfricoșatului rival. Abiă în veacul al XVII-lea a luat ofensiva, silind pe Osmanlii să se retragă pas de pas spre țara lor de origină.

Osmanlii au avut deci aceeaș soartă ca și Arabii. Rând pe rând au pierdut Ungaria și Ardealul, Banatul și Croația-Slavonia, Basarabia, Crimeea, Serbia, Grecia, Moldova și Muntenia, iar în Africa Egiptul și Algeria. Mai târziu Bulgaria, Rumelia, Bosnia și Herțegovina, Epirul, Creta, și apoi restul posesiunilor din Europa până în apropierea Constantinopolului. În Africa Tunisul și Tripolitania.

Luptele popoarelor din Balcani au fost deci cele din urmă dintre creștinism și islamism, dintre cultura europeană în continuă evoluție și dintre cultura asiatică incapabilă de progres.

Anul 1913 înseamnă deci sfârșitul unor lupte seculare dintre două credințe, dintre Apus și Răsărit, dintre cultura europeană și barbaria asiatică.

Creștinismul a biruit pe toată linia Islamismul, fiindcă a fost reprezentat de cultura și de morala superioară a rasei albe, care astăzi începe să-și întindă stăpânirea asupra pământului întreg.

E de prevăzut fără nici un dar profetic, că triumfătoare cultura europeană, după cum nu s'a oprit la trecătoarea Gibraltarului,

ci a pătruns în teritoriile învecinate din Africa, tot așa nu se va opri la porțile Dardanelor, ci le va cuceri împreună cu provinciile din Asia.

Aceasta e desfășorarea firească cerută de logica istoriei europene.

Rasa albă europeană cu cultura ei originară de pe țărmurile mării mediterane și primentită de învățăturile morale ale lui Crist tinde să stăpânească toate celelalte rase. A cucerit Africa și Australia neagră, America roșie și acum amenință Asia galbână, deși aceasta din urmă rasă să străduiește din răsuputeri să-și însușească toate progresele tehnice, fără să reușească a împrumută și cultura morală și estetică a Europei. În luptă cu această rasă cultura și morala creștină va fi pusă la o nouă probă de superioritate.¹⁾

Întorcându-ne la recentul războiu purtat de popoarele balcanice, ar fi greșit să admitem că numai credința creștină le-a mână în luptă împotriva Turcilor. În cultura europeană, veacul al XIX-lea a sădit în suflete o nouă credință tot așa de importantă, ca factor de progres, cum e și cea creștină, anume: *credința națională*. Astăzi această credință determină sufletele popoarelor la fapte istorice.

Dacă Anglia și Franța și într'un grad mai redus și Spania au fost singurele țări cu o cultură superioară în veacurile XVI până în al XVIII-lea se datorește unității lor naționale. Numai popoarele consolidate în state naționale sunt capabile de o cultură și o artă națională. Cari sunt însușirile caracteristice și specifice ale unei națiuni sau a unei naționalități — dupăcum se obișnuiește a se mai numi în timpul din urmă — științificește nu se poate încă stabili, fiindcă etnografia și etnopsichologia sunt încă științe începătoare. Ceeace au putut fixa aceste științe până acum e că popoarele sunt „formații biogeografice, născute potrivit legilor evoluției prin diferențierea progresivă a omenirii“, „că sunt organisme naturale, având fiecare ținut însușiri deosebite, după rasă, climă, situație geografică și alte împrejurări ale mediului“ (Mehediți). Tot cu ajutorul acestor științe

¹⁾ Cf. Max Nordau, Das Jahr 1912 in der Weltgeschichte, „Neue Freie Presse“ Nr. 17371 și A. Wirth, Weltgeschichte der Gegenwart. Hamburg und Berlin, 1913.

și al altora, mai ales al sociologiei, s'a stabilit că popoarele, deși supuse aceluiași legi de evoluție, au suflete cu note diferențiate și specifice ființei lor naționale și că sunt forme necesare evoluției, ca și celelalte spețe din regnul animal. Prin urmare ce poate fi mai firesc decât ca indivizii aceleiași spețe să se organizeze în state naționale, ele fiind formele cele mai potrivite pentru a-și împlini fiecare popor misiunea ce o are în lume.

Acest principiu național a săvârșit până acum adevărate minuni: unitatea Germaniei și a Italiei, ridicându-le pe amândouă la rangul de mari puteri, alături de celelalte state culturale și naționale.

Acest principiu de integrare națională a fost și resortul sufletesc al războiului din Balcani. Idealul național la popoarele din Balcani a fost pregătit și potențat de cultura și de credința creștină. În războiul aliaților balcanici ura seculară a creștinului împotriva mohamedanului a fost tot așa de aprinsă ca și cea a Bulgarului, Sârbului și Grecului împotriva Turcului.

Atunci, când aliații n'au putut să se înțeleagă asupra împărțirii teritorului cucerit, a intervenit România, determinată la acțiune de același ideal național. Numai bărfitorii și mințile înguste n'au înțeles ținta campaniei militare din Bulgaria.

România, care are și ea revendicări de integrare națională, nu putea și nu poate fi împotriva străduințelor popoarelor din Balcani de a-și întrupa idealul lor național adecă de a-și rotunzi granițele statelor după granițele etnice. Dar întruparea idealului lor trebuia și trebuie să coincidă cu idealul României.

Destinele istoriei au dat neamului nostru, atunci, când l-a așezat pe ambele coaste ale Carpaților și la gurile Dunării, o misiune dintre cele mai grele, care e necesară pentru echilibrul de forțe ale diferitelor neamuri, pentru evoluția lor națională și deci a culturii europene. El se pare că, după ce se va grupa în organizația aceluiași stat, va fi exponentul

civilizației în orientul Europei și puntea de unire dintre Apus și Răsărit. Un istoric german, A. Wirth, vorbind de Români scrie următoarele: Români sunt cea mai tenace rasă a pământului. Români au dispărut veacuri de-a rândul, ca păraiele din lura și din Carst, cari curg mile întregi pe sub pământ. Au răsărit deodată în veacul al XIII-lea și de astădată au rămas. De atunci s'au lăsat ca un potop jur împrejur. Trăesc, în afară de țara lor, sub nu mai puțin de patru stăpâniri străine, dar nici un popor stăpânitor n'a izbutit să-i distrugă. Dimpotrivă distrug ei pe stăpânitori. Aceasta au observat-o mai ales Maghiarii și trebuie că-i vor simți și Rușii și Slavii de Sud. Îi simțim și noi Germanii, căci Sașii din Ardeal au început să se româneze. Nu mai puțin au simțit Bulgarii pe Cușovlachi, răspândiți în Pind, Albania, Tesalia, Macedonia de Sud și Serbia de Sud. Elementul românesc, răspândindu-se ca focul, e foarte probabil că, în viitor, va stăpâni și teritorial pe Slavii de Sud. Linia de cucerire a Românilor merge din Ardeal spre Adrianopol, dealungul căreia le putem profeti un triumf etnic desăvârșit.

Alții speră mai mult în viitorul nostru ca noi înșine.

O intensivă și trează conștiință națională poate determina soarta noastră din viitor. Anul 1913 a încurcat și mai mult chestiunea orientală. Ea nu se reduce astăzi numai la Dardanele. S'a mutat mai la deal, unde legea de fier a principiului național mai are de rezolvat probleme, poate mai mari ca cele din Balcani. Pentru noi Români foarte importante. Ele ne cer pregătiri pe toate terenele. Întreaga noastră viață națională trebuie să fie călăuzită în vederea marelui viitor.

Avem deplină încredere în energiile conștiințe ale poporului nostru și în personalitățile lui conducătoare.

Așteptăm să vie și pentru noi un 1913!

Oct. C. Tăslăuanu.

În pacea înserării. ¹⁾

— Icoane dela țară. —

Seară de primăvară, puțin răcoroasă, cu cer limpede, cu aer proaspăt, împarflat.

Pe praful alb de piatră de var al drumului joacă razele slabe ale soarelui, pornit să apună. Lumina lui nu se 'ndură, par'că, să se sfârșiască, de dragul minunățiilor ce vede în tot locul, pe când întunerecul întârzie, ca și cum s'ar teme, ca un nepoftit ce e, să nu turbure așa deodată plăcerea de pe pământ și o pornește încetinel, pe furiș, ca un câne când vine la mâncare, după ce a umblat cine știe câtă vreme hoinar!

În acest răstimp întreg satul e 'n mișcare. Femei și fete sosesc dela prășit, cu săpile la svinare, râzând, mai fugărindu-se și cântând; cât colo dela casele lor, le ies înainte copilași goi, desculți, abia smiorcăind de foame. Flăcăii trec și ei dela lucrul lor, tot cu răs și cu vorbă mare. Mai împungându-se, mai sbierând, vin vacile dela pășune; pe la porți se împart, intrând capete-capete în curți. În urma lor fetițe și băieți strigă, înțelegându-se pe ce vreme să pornească a doua zi. Prin șanțuri măcănesc rațe, alergând spre cotețe; din pădurea 'nvecinată se înalță fluerături de miei.

Când și când trec turme de oi: în frunte merge ciobanul, cu căciuia lui țurcănească, cu sarica lăptoasă, cu bată groasă, împistrită; la mijloc nelipsitul măgar, încărcat din greu; pe de margini mielușei, zăvozii, iar în urmă câteva oi schioape și un flăcău, dârlând din fluier. Merg spre munte, suflând din greu prin praful răscolit al drumului. Câte o șarlă slabă, de-i curg ploagele și gălăgioasă foc, iese pe sub porți, sare gardurile și latră 'ntruna pe călători și pe tovarășii lor lăptoși dela oi, cari calcă nepăsători înainte, ca și când un țânțar le-ar sbârni în urmă; câte unul își arată pușini dinții și șarla nu nimerește curtea, chelălând.

În spre gărlă, pe locul larg, unde se face târg Dumineca, o ceată de băieți se joacă

„d'a mija“. Se strâng grămadă, vorbesc tare, așează pe cel de pază cu mâinile la ochi și fug toți, după ce au zis „unu la lacu' și altu' la dracu“, făcând să sară 'n două părți, din palma stângă, scuipatul, lovit de tăișul celei drepte. Când și când strigă câte unul:

— A, nu umblă cu șoalda! Pune ochii bine! Să orbiască ăl de s'o uită!

Se aude un „gataaa“ lung, alergături apoi, și bat cu toții palmele în rotogolul făcut cu creta pe peretele unei șetre, strigând: „Ptoa! Ptoa!“ și râzând, să se prăpădească de cel prins.

În pacea înserării se lămurește tăiatul scurt și ascuțit al pânzelor de ferestru, sună atât de puternic și de răsvedit bătaia ciocanelor pe nicovale la bușdeucile mici, netencuite și murdare ale țiganilor, așezați în cele mai frumoase părți ale satului, la podul cel mare, pe marginea Dâmboviței, și cele mai multe sus pe dealul, în fața căruia se desfășoară hotelul, hanurile, casele mari și cele trei biserici.

Tot mai tare și mai regulat hohotește larma oamenilor, cari fac zilele de șosea, la bătutul de pari groși, cari să stăvilească apa „Răușorului“.

— Hăap una! Hăap două! fac ei, opintindu-se din răspuțeri, la ridicatul trunchiului greu de fag cu coarde multe, înfipte 'n ele, de apucat cu mâinile și poreclit berbece, pentru bușelile ce trage el în cap cu parii.

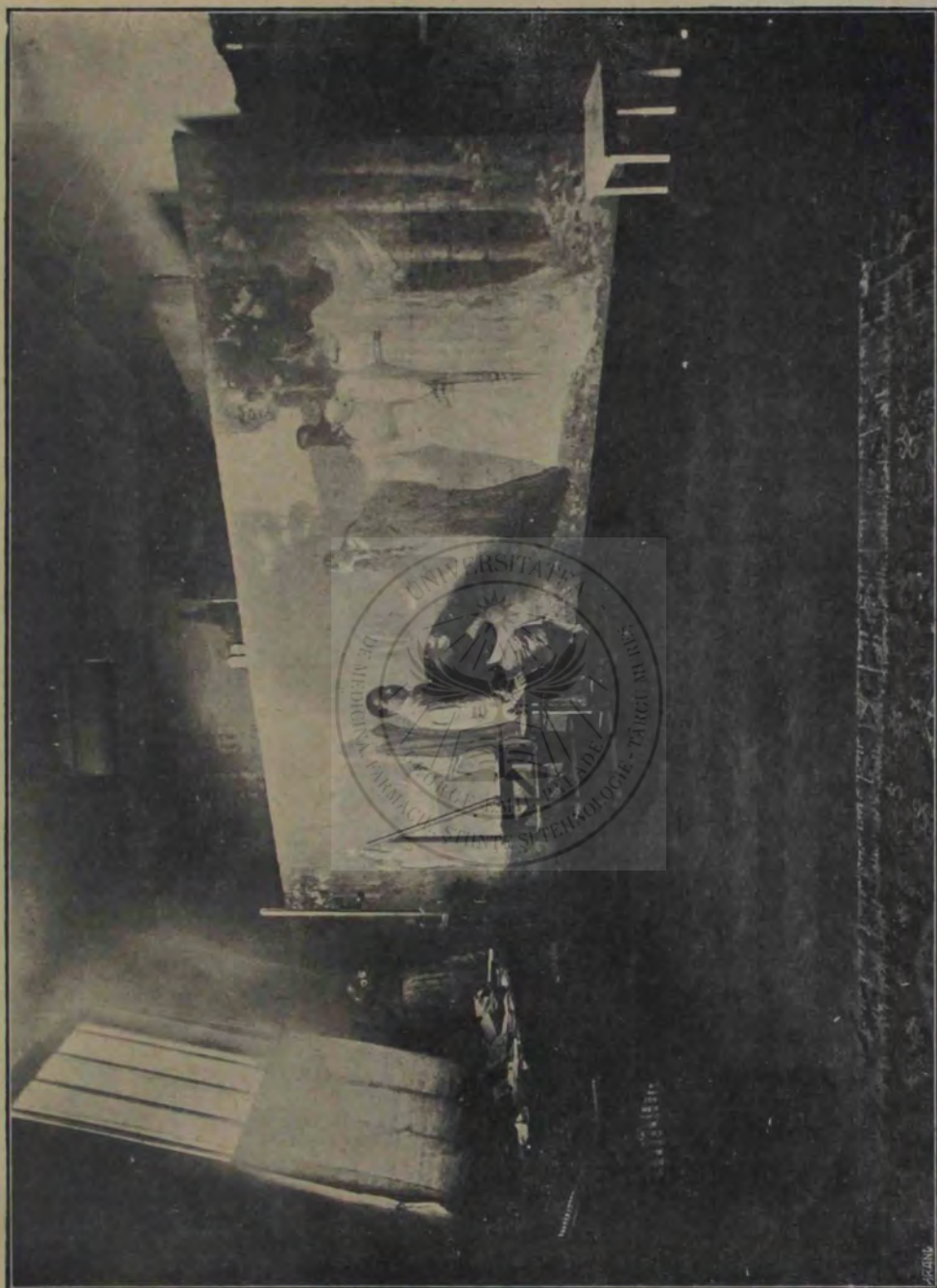
Undeva a pornit ca 'n surdină un viers dulce, care-ți îndreaptă ochii și mințile 'ntr'acolo:

„Pe cărarea 'ntortochiată
Dela munte 'n jos pe plai,
Hăulind, tulsește-o fată,
Cu ochi verzi, cu păr bălai.

Printre vorbe murgu-și mână
Să nu-i pară drumu' greu,
Iar din caeru' de lână
Fusu' trage fir mereu.

Al ei glas topit în patimi,
Lin răsună până 'n sat
Și răscoală 'n multe inimi,
Doru' dragostii, curat!“

¹⁾ Din volumul „Zile senine“, icoane dela țară, apărut în editura de arte grafice Minerva, 1914, preț 1.50.

Kimon Loghi în atelier.

Mișcări ușoare de vânt se leagă pe deasupra copacilor de pe marginea drumului, făcând să tremure frunzele plopilor, cari arată

în luciul soarelui, când verdele închis, când albul ca de argint. Umbra lor se 'ntinde peste garduri, prin curțile din spre apus, pe când

în cele din partea cealaltă s'a aşternut alta mai deasă, a caselor, şurelor şi pomilor din grădini.

Fetele se plimbă acum pe la porţi câte două-trei, flăcăii bat drumul în sus şi 'n jos, fluerând ascuţit, ispitind fetele, iscodind intrările şi ieşirile pe la curţi şi grădini, ca să le vie la 'ndemână peste noapte. Bătrânii şi părinţii se strâng pe la porţi, pe la vestitele porţi, unele mari cu coperiş de şiţă, cu stâlpi groşi, împistriţi, altele scurte cu blăni lucrate frumos, cele mai multe de şipci, cari au auzit atâtea poveşti, glume şi scornituri dela vecina lor tâlpiţă, pe cari nu le-a uitat dealungul anilor, cu toată bătaia ploilor, vara, cu toată suflarea vânturilor aspre, toamna, cu tot îngheţul zăpezei, iarna.

Trecătorii se răresc, sgomotele încetează, se adună tot mai mult tineret, se încinge

vorba şi râsul, fusurile sfârâie, şi, din fulgerările ochilor, se pun la cale şi se strică multe începuturi bune.

Fiorii primăverii umflă piepturile, ca de piatră, ale fetelor, făcându-le să salte în suflări scurte, potopite de simţiri calde, pline de nelinişte.

Se frământă gândurile, se scocioară dorinţele, se aţăă patimi, se deslănţueşte râsul.

Dorul de dragoste, vechea poveste a plămădirii, a tot ce viază, face să bată inimile, şi mintea să ţeasă pânza ei subţire şi 'n veci nesfârşită.

E noapte: lilioci, căruţe 'ncărcate, clingăte de clopote.

Pe cât de vreme a apus soarele, tot pe atata răsare şi luna, roşcată, jucându-se printre norii uşori.

Mihail Lungianu.

Se porniră valea-valea

Oile în drumu lor...

„Unde pleci cu turma iară,

Măi păstor?

— Unde să mă duc, fărlate,

Că de negre săplămâni

Aprig viforul ne bate

Pe la stâni.

Dinspre culmile 'nălbite

Curg trôiene val de val

Şi nu sună dulce cântec.

De caval;

Iar de merg şi merg, se 'ncrunţă

Văjâind şi câmpii grei,

De mă lasă ani dearândul

Fără miei.“

Amurgise. Printre neguri

Luneca şirag de oi,

Tot mai jalnic vuiă codrul

Înapoi...

„Duce-te-ai cu sănătate,

Pribegit ortac al meu,

Şi cu bine să le-aducă

Dumnezeu!“

M. Beza.

La râul Iordanului.

Zorii zilei ne prind pe costișele dintre Ierusalim și Betania. În vârful dealurilor, crescândă a numelor acelora neuitate, ce încetase de a mai fi numai un vis. Ghetsemani,

Kimon Loghi: Portret.

tatea sfântă, cu zidurile-i întunecate, doarme încă, învăluită în lumina mistică, ce cuprinde sufletele noastre, vibrând mereu sub emoția Calvarul, Sfântul Mormânt, Sionul și Noua Galileea. În vale, păstorii din Betania ne ies în cale, cu cele dintâiu raze ale soarelui.

Șoseaua cotește șerpuit, înaintea unor ruini mărețe, ce dosesc o bisericuță albastră, la încrucișătura unor drumuri, pe locul unde Maria și Marta, surorile lui Lazăr, au ieșit înaintea Mântuitorului. În subt-pământul ruinelor, mormântul lui Lazăr, ascuns de ani, sub informe blocuri de marmură. Un mănunchiu de câscioare presărate în poalele ruinelor castelului lui Lazăr, cum îl numesc Arabii, și care se crede a fi fost casa lui Simon Leprosul, odihnesc tăcute în această Betanie liniștită și surâzătoare.

Cămilele noastre coboară agale, pe colinele înflorite cu maci purpurii și ciclame rozate, o pace adâncă ne învăluie sufletele, pe când ochii noștri aleargă departe, înainte, pe drumul pietruit, în zarea căruia par'că vedeam pe Isus cu apostolii, urcând trudiți în Betania. Pe sub porți bătrâne, siluete biblice strecurându-se în pripă, în boarea dimineții, e Marta grăbită și harnică, iată și Maria zorind să se închine Mântuitorului, recules și fericit în atmosfera senină și dulce a Betaniei, unde poporul blând și credincios îl adăpostește cu drag.

Turnuri mohorâte, mausolee părăsite, sfărâmaturi de palate, îngropate sub melancolia părăginirii, privesc tăcute și triste pașnicile văi înflorite, unde vremuri crunte croșe riuri de sânge, fulgerând cu ploi de săgeți înveninate deasupra pământului sfânt, redeştepat de Cruciate, în sunetul cornului de războiu. Resturi de biserici măcinate de secole, fântâni, temple rătăcite pe întinsul nemărginit al pustului ce începe să ne deschidă drumul depărtat, și câtă îndrăzneală săpată în temelia lor, finând piept însăș naturei, ce mare pornire de credință, ce învăpăiat avânt, a putut să mâne atâtea popoare, să-și măsoare în adorația lor, cu sulița și lancea, toată bogăția pământului lor, toată frumusețea imaginației lor aprinse, întru închinarea Aceluia care se răstignise pentru pace și iubire! Coborim mereu. Verdele colinelor Betaniei rămâne îndepărtat, ca o insulă rătăcită, drumul pietros începe să ocolească stânci și lanțuri de munți, albi, împietriți, mumificați. Începe pustiu. Soarele se ridică într'o orbitoare strălucire deasupra orizontului acestuia ciudat, — o mare nesfârșită de munți, stânci,

râpe, dealuri și văi din piatră, cremene. Albastrul de peruzea al cerului reflectează, în culori de ametist și agată, pe infinitul acesta rece, care începe cu toate acestea să se încălzească în orizonturi ca perlele orientului. Alb-rozate, fumurii deschise, palid-violete, azurii și 'n culorile aurorii.

O, nu-i pustiu trist al închipuirii, este împărăția vastă a tăcerei, unde orașe, palate, grădini, izvoare, câmpii, semănături, munți și lacuri, un imens ocean în sbucium și-a oprit talazuri, valuri și spume și a amuțit odată, prefăcut în piatră. Nime nu mai trăește, nu mai mișcă, nu mai clintește. Nici un firicel de iarbă, nici o uscătură, nici o viețuitoare. Nici apă nu mai curge, nici vântul nu bate. Tace tot. Numai cerul culorează și luminează și soarele arde. Niciodată n'am înțeles mai adânc binefăcătoarea pătrundere a tăcerei, că 'n pustiu de piatră al Iudeei. Sec, mut, dar liniștit, liniștit și luminos, o lumină diafană albă și curată, care te încălzește, te limpezește desprinzându-te ușor, curat și neted ca un fulg, gata să sbori, departe, departe, în zările trandafirii. Câtă pace! Ce măreată singurătate, imponentă natură, sobră, senină și calmă, ce înconjur grandios, ce privești trufașe și ce strict loc de reculegere și severă izolare a găsit Mântuitorul pentru meditațiile lui, acolo în vârful Muntelui Sărindar, ce se ridică falnic în cea mai sus pusă înălțime a întreg pustului acestuia. Singur, cu gândurile și rugăciunile Lui! Și nici o frunză, nici o pasăre, nici o vietate care să-i înduioșeze frumosul sufletului în care farmecele naturei reușcă, când și când, să strecoare o umbră de slăbiciune.

Patruzeci de zile Mântuitorul a stat în contemplarea mărețului pustiu, unde n'a auzit decât șaptele cugetului Său atotputernic și acele ale Tatălui care-i spune că va birui. Învățăturile Lui, răslețe cuvinte de pilde pline de jertfă și iubire, picuri binefăcători și întăritori îmi încălzesc sufletul, văd pământul cu tot cuprinsul și lumea toată prin lumina cugetului Său limpede, o ușurință imaterială par'că îmi cuprinde întreagă ființa și, descărcată de toate îndoelile, mi se deschide înainte cărarea dreaptă unde toate se scurg așa cum le-a arătat El, cu

gândiri înalte, prin iubire și jertfă de sine. În tăcerea aproape ideală ce ne înconjoară, gândurile mele par'că prind glas și din vârful muntelui, din scorburile stâncilor, pe tot întinsul acesta pustiu, până în zările de-

moartă. De aci, pustiu de piatră începe să coboare înfundat, în râpi și dune de nisip cari iau o înfățișare mai tristă, mai monotonă. Stufuri de iarbă marină se înalță uriașe, încălcite și înspinate, îndepărtând pașii că-

Kimon Loghi: Post mortem laureatus.

părtate, cât cuprinde ochii și sufletu-mi recules, o șoaptă se întinde ca un vâl imens, ce joacă în strălucirea unei lacrimi de fericire și spune: Pace, pace vouă...

* * *

Poposim la o mănăstire grecească, Sf. Gheorghe Ozovitul, un ceas departe de Marea

milelor noastre, ce sforăe simțind urme de hiene și șacali.

Suntem la porțile Sodomei și Gomorei, zărim oglinda de oțel a Mării moarte și, mai departe, întinderile înverzite ale câmpiilor Iordanului străjuite de zidurile de granit ale Munților Moab. Cât cuprinzi cu ochii, cenușul-gălbuii posomorît al nisipului, cu șanțuri

adânci, văi și ridicături, urme de forturi, canale, rezervoarii, râuri. Unde-s mărețele palate ale lui Herod, orașul cu terase înflorite unde răsfătă frumoasa Cleopatră paradisul de pe vremea lui Moise, când brațele vânjoase a doi voinici purtau un singur ciocchine de strugur? Luciul metalic al mării moarte

apelor plumburii, în cari înțeleneșc pentru totdeauna încercările îndrășneților ce vor să-i pătrundă tainele. Ca flacărele ce au ars Sodomă și Gomora, apa mării moarte arde și ucide, corozivă, fulgerător mortală.

Prăpăstiile de nisip rămân în urmă, îngropând sub crestele calcaroase ale dealurilor înfățișarea plângătoare a ținutului aceluia, o adevărată Vale a morții, și 'n fața noastră, ca o minune, ce a rămas să mângăie desnădejdea cumplită a pustiului sterp, se deschide răsătoare și plină de vieață Valea Iordanului.

Crânguri verzi, măslinii și întunecate, încing, în brăuri strânse, Iordanul cu apele adânci, line, lunecoase, palide. Un concert nebunesc de cîrpituri și cântece desfată tufșurile dese, în cari mii de iepuri saltă în jocuri neturburate, netemuți de vânători. Ghirlande acvatice înfloresc într'o abundență de culori fermecătoare, oglindindu-se în apa lucie, ce reflectează toată bogăția desigurilor acelor pline de vieață. Albia adâncă a Iordanului pe vremea lui Antoniu eră căptușită în întregime cu marmură albă pe marginile căreia frumoasa Cleopatra venea să culeagă cei mai frumoși trandafiri urcători.

O îngrădire de blocuri uriașe de piatră încunjură urmele unei grote, unde se crede a fi fost locuința sfântului Ioan Botezătorul. Un altar impro-

vizat din crengi și ramuri înflorite, luminat de sute de făclii, adună în jurul lui astăzi mulțimea a câtorva sute de pelerini cari coboară cântând spre râul Iordanului, în locul ținut de acela, în care Mântuitorul ar fi fost botezat. În lungi haine albe, cei mai mulți gârbovi, de abia trăgându-se, cu capetele ninse de ani, cântările lor înecate în lacrimi se amestecă înduioșător

Kimon Loghi: Mărgele de Murano.

privește, nemișcat și rece, toată pustiirea aceasta înfricoșătoare, suverană, măreață. În vâltoarea Iordanului, ce-și varsă apele dulci, hrănind fără hodină marea de otravă, pești argintii plutesc neștiutori, pentru ca o clipă mai târziu veninul usturător să-i săgeteze departe, în largul purgatorului ce arde într'una tot ce i se apropie.

Orașele păcatului dorm înghițite în fundul

în concertul primăverii parfumate cu care se confundă sufletul Mântuitorului ce coborîse într'aceeaș umilință să primească sfântul botez.

Truditele trupuri muiate în apa bine-cuvântată se scuturau magnetizate și tot cântând, în ochii stinși o rază de înviore, căutau luminoase, îndreptând o clipă umerii gârboviți. Cântările de slavă se ridicau tremurătoare și întărite într'un suprem avânt de fericire și se pierdeau în ecou, departe, ca un suspin lung înăbușit în lacrimi și ușurare. Un parfum divin de portocali în floare adia ușor din grădinile îmbelșugate ale Iericonului, sub palmieri bătrâni, la ușile corturilor, grupuri antice de beduine, chipuri mărețe, purtând copii în brațe, cu grația unor

impărăteșe, ascultau blajine rugăciunile pelerinilor, cari se stingeau ușor, purtate de adierile zefirului ce le falfăia vălurile albe peste frumoșii lor ochi strălucitori și în-lăcrimați.

Soarele își aplecă apusul în cortegiul unui potop de aurituri portocalii, roșiatice și purpurii, un muezin își tremură plângător chemarea la rugăciune, clinchete îndepărtate de turme soseau cu fluierul trilat al păstorilor beduini, pe când un nechezat sălbatic cu lovituri nerăbdătoare de copită ne trezește din reverie la poarta unei mănăstiri rusești, unde vedem, sburându-ne pe dinainte, un arab cu ochi săgetători, încălecat, plecând tropotind în zornet de metale.

Iericon, Februarie 1913.

Marilina Bocu.

Salbă de sonete.

I.

Târzie noapte. Vântul geme-afară
Ca cerșetoru 'ntârziat pe stradă,
Se 'mpiedică 'n troiene de zăpadă
Și-o ia grăbit pe drumul lung de țară.

Cum las pe mână fruntea grea să-mi cadă,
Cântare fermecată-aud la scară,
O melodie dulce de chitară
Senină ca întâia serenadă.

E glasul tău, frumoasă amintire,
Cu lumea lui de vis și duiosie
Mi-aprinde iarăș focul în privire.

Ca pasărea închisă 'n colivie,
Cu gândul la trecuta strălucire
Încep să cânt în noaptea cea pustie.

II.

S'aștern zadarnic ochii mei pe cale,
Cea dragă for de nicăiri nu vine.
Aici sunt eu, străin pe căi streine,
Dar sufletul mi-e 'n preajma casei tale.

Cucernic după umbra ta se ține,
Te urmărește 'n mersul tău agale
Și noaptea, cu lumina lunii pale,
Înduioșat pătrunde pân la tine.

Și tu visezi, și nici nu știi, minune,
Cât foc e în privirea lui pierdută.
El cu prinos de-atâtea gânduri bune

Îngenunchiază trist în noaptea mută,
La capul tău rostește-o rugăciune
Și lung pe fruntea albă te sărută.

I. U. Soricu.

Rutenii.¹⁾

I.

După Ruși, Rutenii (Ucrainii, Malorușii) sunt cel mai numeros popor de rassă slavă. Teritoriul locuit de ei e foarte mare și se întinde dela Carpații galițieni până înspre Volga. Pe acest teritoriu locuiesc aproximativ 30 milioane de Ruteni. Cu toate aceste însă Rutenii sunt desigur unul din cele mai nefericite popoare din Europa. În Rusia sunt asupriți în modul cel mai barbar, ca și Românii basarabeni, în Galiția le amăresc traiul Poloniei, în Ungaria aproape nici nu se știe de existența lor și numai în Bucovina, unde trăesc relativ foarte puțini — vreo 300.000 —, se bucură de toate drepturile cetățenești.

Istoria Rutenilor e un lanț de nenorociri. Prin secolele X—XIV au avut și ei un stat al lor, dar lupte interne l-au nimicir. Cu uniunea dela Lublin (1569) a trecut întregul lor teritoriu sub stăpânirea Poloniei care și-a împins granițele până la Marea-Neagră.

Stăpânirea străină însă n'a putut să nimicească dragostea de libertate. Îndată după ocupația țărilor rutene prin Poloni încep și revoltele Cazacilor. Prima revoluție, condusă de Cosenskei (1591), a avut caracter social. Revoluțiile cari au urmat până la 1638 n'au fost urmate de oarecare succese, cu toate că au avut și epizode strălucite, îndeosebi sub hatmanul (hetman) Sahaidăcinei. La 1648 a fost o mare revoluție sub conducerea hatmanului Chmelnețkei (1648 - 1657), în urma căreia țările rutenești, adică Ucraina, și-a câștigat libertatea, deslipindu-se de Polonia. La 1654 hatmanul Chmelnețkei a făcut greșala să pună țara sub protectoratul Rusiei, rezervându-și o autonomie „absolută”, care în curând însă avea să dispară. Chmelnețkei a fost un om cu gânduri înalte și ambițiuni mari. El a voit să instiue în hătmanie sistemul ereditar în locul celui electoral, avea apucături monarhice și plănuia o federațiune compusă din Ucraina, Moldova, Muntenia și

Ardeal pentru a se putea apăra împotriva vecinilor prea puternici. Pentru acest scop l-a și înșurat pe fiul său Timuș cu fica lui Vasile Lupu.

Cu moartea lui Chmelnețkei se încheie o epocă care merită considerație și din alte puncte de vedere. Ocupând Polonii Ucraina au adus și influențe culturale apusene în țară. Astfel au făcut Rutenii cunoștință cu curentul humanist, cu reformațiunile religioase și au căpătat și o mulțime de școli latinești. Aceste frământări însă au produs o întărire a ortodoxismului băștinaș care avea de luptat și împotriva tendențelor de a uni biserica ortodoxă cu cea catolică. Aici intervine activitatea strălucită a lui Petru Movilă. El întemeie la 1632 academia din Chiiev, unind cele două școli ortodoxe cari se aflau în Podol și Pecersc, (două mahalale ale Chiievului). Petru Movilă a mai trimis și mai mulți elevi în apus și, aducându-și aminte de patria sa, a voit să întemeieze și în lași o astfel de academie. Rolul lui Petru Movilă în dezvoltarea culturală a Ucrainilor e foarte mare. Ortodoxismul mai avea un sprijin puternic în așa numitele „brătstva” cari se înființară în orașe împotriva latinizării și polonizării. Aceste „brătstva” (= frății) întemeiau școli, biserici și spitaturi. „Bratstvo-ul” din Lemberg a întemeiat în 1586 vestita „volosca țercva” (= biserică românească), care s'a zidit în 1591 și poartă încă și astăzi, sus pe triglife, stema Moldovei. Numirea aceasta i s'a dat bisericii, pentru că a fost ridicată și sprijinită cu sume mari dăruite de voievozii Moldovei.

Unirea cu Roma însă, cu toate că a fost proclamată încă prin 1596, la Berestiu, n'a avut deocamdată succes. Piedica cea mai mare a fost organizația liberală a bisericii băștinașe. În Ucraina alegeau țărani pe preot, preoții împreună cu oameni din popor pe episcop și episcopii, iarăș împreună cu mirenii, pe mitropolit. Acest obicei s'a păstrat în parte până prin 1860. E lucru firesc că Ucrainii n'au voit să schimbe de bună voie această organizație democratică cu sistemul absolutist al bisericii catolice. Astfel unirea cu Roma s'a putut înfăptui abia la

¹⁾ Atragem atențiunea cetitorilor asupra acestui articol interesant, din care poporul nostru poate învăța multe. Sperăm că vom mai putea publica asemenea studii despre popoarele învecinate.

1700 și anume numai în părțile supuse Poloniei, dar și aici ortodoxismul s'a păstrat până la ocuparea Galiției de Austria, și anume până pe la 1790.

După moartea lui Chmelnețkei atât Rusia cât și Polonia au vrut să puie mâna pe Ucraina; de aici au urmat lupte crâncene în Ucraina pentru Ucraina. Cazacii erau împărțiți în două tabere, una care ținea cu Rusia și alta cu Polonia. Amândouă taberile își alegeau câte un hatman, așa că biata Ucraina avea doi hatmani cari se combăteau; ba, într'un timp, amestecându-se și Turcii, se alegea și un al treilea.

Aceste lupte s'au terminat cu împărțirea Ucrainei. La 1667 s'a împărțit Ucraina, luându-se Niprul ca graniță, în două părți; partea din dreapta Niprului o luă Polonia, iar cea din stânga Rusia. De acum înainte fiecare din aceste părți își are istoria ei. Poporul a dat acestui secol denumirea „ruină“, gândindu-se la pierderea libertății.

Rusia, ocupând partea din stânga Niprului, n'a desființat imediat autonomia, cum a făcut-o Polonia în partea ei, ci a sugrumat-o pe nețut. Cel din urmă hatman autonom al Ucrainei rusești a fost Mazeppa. Mazeppa făcuse cunoscuta legătură cu Carol XII al Svediei și trebuia să fugă. Un aderent al lui Mazeppa, Orlek, adună o oaste, se declară vasal al Turciei și începuse în numele Turciei cunoscutul războiu cu Rușii în care Petru-cel-mare a fost bătut (1711) și în care a fost amestecat și Dimitrie Cantemir. Mazeppa a murit în Galați și a fost înmormântat cu mari onoruri în catedrala de acolo. Mormântul se poate vedea și acuma în strada Mazeppa

din Galați. Țarul Rusiei a poruncit ca să se afurisească numele lui Mazeppa în toate bisericile. Aderenții unei Ucraine independente sunt numiți și astăzi încă „mazepenți“. Familia lui a emigrat parte în Suedia, parte a

Kimon Loghi: Tinerețea.

trebuia să ia drumul Siberiei. Un amănunt interesant e că chiar anul trecut (1912) satul Mazepenți a trebuit să-și schimbe numele, pentruca să se șteargă și aici amintirea celui din urmă hatman. La 1722 s'a desființat hătmânia, dar au mai fost încă doi hatmani, unul în 1734 și cel din urmă în 1764.

O pagină foarte interesantă din viața Cazacilor ne prezintă „Zaporojsca Sici“.

Socot de cuviință să amintesc aici, pentru a evita vre-o confuzie, că au fost trei feluri de Cazaci. Cazacii despre cari a fost vorba până aici sunt Cazacii Ucrainei, conduși de hatmani; Cazacii din „Sici“, despre cari

independentă, îndată ce hatmanii au început a urmări tendențe monarhice, cum au făcut-o de pildă Chmelnețkei și alții. „Sici“ se atla în guvernamentele rusești de astăzi Cherson și Iekaterinoslav și aveă o întindere de vre-o

Kimon Loghi: Din lumea basmelor.

voesc să vorbesc, s'au deslipit din trupul Ucrainei și au format o republică căzăcească cu o organizație democratică foarte interesantă; iar al treilea fel de Cazaci, anume Cazacii de pe Don, nu sunt Ruteni ci Ruși și istoria acestora din urmă n'are nici o legătură cu cea a Cazacilor ruteni. „Zaporojsca Sici“ s'a deslipit de Ucraina ca republică

50.000 km². Organizația statului eră cu desăvârșire democratică și militărească. În stat nu eră proprietate, totul aparțineă statului. În fiecare an, de anul nou, se alegeă conducerea statului „starșenă“ și se împărțiau pământurile. Organizația militară formă un „chiș“ (= coș), împărțit în 37 curiți (= cazărmi, regimente). Șeful „coșului“ și totodată al

statului eră „atamân coșovei“ sau și simplu „coșovei“, iar cazărmile erau conduse de un „atamân curiniei“. În „chiș“ eră concentrată toată armata. Cele 37 de cazărmii erau așezate în formă de potcoavă și între ele, la gura potcoavei, eră o biserică. Pe teritoriul „coșului“ n'avea voie să calce picior de femeie și cazacul care eră prins cu vre-o femeie eră biciuit. „Coșul“ aveă reprezentanți, un fel de prefecti, și în țară prin comune („palanca“). „Coșul“ își mută sediul după trebuințe. În anul 1709 Rusia nimici „Sicia“ zaporojeană și Cazacii emigrară în Crimeea, Dobrogea și, mi se pare, până și în Banat. La 1734 o parte din ei se 'ntoarse și reînființă „Sicia“, dar la 1775 totul se sfârși.

Altă soarte a avut partea din dreapta Niprului care a încăput pe mâna Polonilor. Indată după ocupare s'a desființat autonomia și căzăcimea. Polonii voiau să-i facă pe toți iobagi; deaceea revoluțiile s'au ținut lanț. Poporul formă grupe înarmate împotriva boierilor. Acești luptători pentru libertate, dar în deosebi pentru o dreptate socială, se numiau „haidamăki“. Eră ceva asemănător cu „haiducii“ din țările românești, cu „haiduki“ din Serbia sau cu „uskoki“ din Croația. „Haidamăki“ din Galiția, cari pătrunseseră și în Bucovina, se numiau „opreški“. Amintirea unuia dintr'aceștia, anume a lui Dăubuş, trăiește și astăzi la Huțului bucovineni. S'au întâmplat trei mari revoluții în anii 1730, 1750 și 1768, dintre cari cea din urmă a fost cea mai crâncenă. Poporul o numi „coliușcena“ (colôti = a înțepă). Revoluțiile erau organizate de trimiși din „Zaporojsca Sici“. Fiecare boier polon însă își formă pe lângă curte câte o mică armată pe care o numiră „cazaci“ pentru a-i da un nume iubit de țărani. Dar acești „cazaci“, fiind țărani ruteni, se aliau de obicei cu „haidamăki“ revoltați și-i ucideau pe boieri. Așa s'a întâmplat și în anul 1768. Polonii, de frica haidamacilor, se adunară în Umăni, concentrând acolo și toți „cazacii“ de cari dispuneau. Conducerea acestor cazaci cari aveau să-i apere pe boierii poloni o aveă „nadvôrnei cozac“ (cazac boieresc) Ivan Honta. Honta a fost trimis împotriva lui Zalizniac, conducătorul haidamacilor, dar el se aliă cu

acesta și amândoi cuceriră Umăni și-i tăiară pe toți Polonii. Polonia eră acum slabă, aproape de peire, și independența Rutenilor ar fi fost asigurată, dacă n'ar fi intervenit Rusia cu o armată puternică care a înăbușit revoluția. Polonii s'au răsbunat apoi asupra lui Honta în chipul cel mai groaznic. Prin zându-l i-au tăiat câteva zile dearându-l câte o dungă din pielea trupului, după aceea i-au tăiat într'o zi o mână, a doua zi cealaltă mână, apoi i-au scos ochii, i-au tăiat limba

Kimon Loghi: Bătrânul vesel.

și abia la sfârșitul acestei torturi canibalice i-au tăiat capul. Amintirea lui Honta trăiește acuma încă foarte vie între țărani. Rusia a intervenit atunci nu de dragul Poloniei care și așa eră să se prăpădească în curând ci de frica mișcării democratice între țărani.

Și „Zaporojsca Sici“ care trimisese organizatori a fost pedepsită. Cel din urmă „atamân coșovei“ Petró Calneșenskei a presimțit că Rusia va nimici „Sicia“. El a fost un bărbat de mare înțelepciune și a fost ales „ataman coșovei“ prin 20 ani dearându-l. Întăiu a încercat să formeze din teritoriul „Siceii“ și din partea rutenească

ocupată de Polonia acum aproape de moarte un stat căzăcesc independent. Nereușind acest plan, a căutat să întărească măcar țara lui, înființând în fiecare comună biserică și școală (se 'nțelege școală rutenească), aducând coloniști și ridicând și în alte chipuri cultura țării. Pentru această activitate Rușii, după desființarea „Sicei” în 1775, l-au surghunit departe la Nord, lângă Arhangelsk,

la o vieață nouă, sau mai potrivit zis, pentru lupte nouă. Reînvierea a început întâiu în Rusia pe malul stâng al Niprului, apoi tot în Rusia, pe malul drept și în sfârșit în Galiția, pe când în Ungaria, unde trăiesc vreo 500.000 Ruteni, veniți acolo pe la anul 1300 sub un principe Koriatovici, încă nu poate fi vorba de o vieață națională ruteană. Întâiu a început să se nască interesul pentru

Kimon Loghi: Toamnă.

unde l-au ținut 20 ani într'o temniță care aveă numai trei pași dealungul și doi dealatului. Cătră sfârșit s'au „îndurat” de el și i-au permis să stea într'o mănăstire, dar el n'a mai voit să-și părăsească temnița. Și în acest chip s'a făcut tăcere de moarte în întreg cuprinsul Ucrainei.

II.

Abiă secolul al XIX-lea, acest mare secol trezițor de vieață, i-a deșteptat pe Ruteni

trecutul național și limba poporului. Fijnd însă limba poporului aceea care a păstrat tradiția, poezia națională și obiceiurile, s'a identificat ideia ucraină cu limba. Din acelaș izvor al limbii poporului s'a născut întâiu pe malul stâng al Niprului în mai multe locuri deodată, dar independent unul de altul, o literatură națională rutenească. Această trezire eră par'că ceva, care trebuia să vie cum vine primăvara în urma iernii. Eră începutul secolului XIX-lea, care a trezit toate

națiunile Europei la o viață nouă. Aici și-au avut rolul lor și romantismul, poezia populară, tendințele liberale în politica rusească și în sfârșit și tendințele național-politice provocate de războaiele napoleonice.

Intemeietorii literaturii rutene de pe malul stâng al Niprului sunt tustrei „domni“:

revoltă ale acestui poet asupra ascultătorilor ruteni. Șevcenco e un dușman hotărât al iobăgiei și al guvernului rusec; el e primul naționalist adevărat. Aceste sentimente i-au adus 10 ani de temniță grea (1847—1857), unde nu i se dădea voie nici să scrie și nici să picteze. Cele mai frumoase lucrări

Kimon Loghi: Bătrânul.

I. Kotlarevskei, Hr. Cvitea și E. Hrebinca. Pe malul drept al Niprului se naște cel mai mare poet al Ucrainei Taras Șevcenco (1814—1861). Acesta a fost fiul unui țăran iobag și a trebuit să fie răscumpărat, mai târziu, din iobăgie. Șevcenco e democrat cu trup și suflet. Poeziile lui sunt scrise cu lacrimi și sânge și sunt cel mai bun mijloc de agitație de care dispun Rutenii. Scriitorul acestor șiruri a avut ocazie să vadă ce efect zdrobitor produc poeziile pline de durere și

le-a scris între 1843—1845. Împotriva Rusiei a scris poezii mari ca „Son“ (= visul), „Caucaz“ ș. a., iar contra „domnilor“ „Cholodnei Iar“, „Poslanie“ ș. a. Șevcenco e titan în simțire și în limbă. Poeziile lui cântă, înainte de toate, libertatea, apoi istoria, tradiția și traiul țăranului.

În Galiția se stinsese, sub asupra polonă, orice scânteie de viață națională. Dela alipirea ei la Austria (1772) nu se schimbară lucrurile de loc. Intelectualii erau polonizați

cu desăvârșire; rutean eră numai țăranul. Preoții, fiind greco-catolici, nu erau Poloni din cauza credinței, dar nici Ruteni nu erau, pentrucă în familie vorbeau polecește, își creșteau copiii tot așa și îl urau pe țăran. De pildă în seminarul teologic greco-catolic din Lemberg erau societăți secrete politice cari aveau de țintă liberarea Poloniei, iar la revoluția polonă din 1831 în contra Rusiei au luat parte și o mulțime de seminariști greco-catolici. Abia mai târziu, pătrunzând curentul național-rutean din Rusia în Galiția,

Kimon Loghi: Orpheu.

au început a se arăta zorile unei vieți naționale și aici.

Rutenii din Galiția au început a se trezi pe la 1830. Cea dintâi carte, scrisă de un preot, Markian Șașkevic, a apărut în 1837. Frământările anului 1848 au adus constituția, de care s'au folosit și Rutenii Galiției. În anul 1849 s'a înființat prima societate politică „Holovna rusca rada“, în care s'a proclamat independența poporului ucrain delă San până la Don. Îndată au început a se întemeia școli, a se înființa societăți și ziare. Cu venirea marii reacțiuni în Austria, care oprise un timp progresul general, a fost suprimat și acest tânăr curent național al Rutenilor. Polonii deveniră iarăș stăpâni absoluți ai țării. Șașkevic murise, un poet mai mare nu eră și nici de un bun conducător politic n'au avut

parte. Ideea ucraină a început să se stângă. Preoții erau, în urma educației și psihologiei lor, „șlahțiți“ (= nobili, boieri) și, cu toate că din pricina credinței lor greco-catolice nu puteau fi Poloni, totuș nu erau nici Ruteni, pentrucă curentul ucrain eră cu desăvârșire democrat. În această situație tristă privirile lor au fost atrase de un stat mare, care și el se numia „rûskii“ și avea și o literatură mare. De aici încolo începură simpatiile pentru Rusia. Intelectualii nu mai recunoșteau independența idiomului rutean, ci spuneau că e numai un dialect al limbii rusești. Aceste tendințe au fost sprijinite de Rusia cu bani mulți, cu ziare, cărți ș. a.

Aceasta eră situația în anul 1862, când pătrunseră operele lui Șevcenco în Galiția. Poeziile lui Șevcenco schimbară vederile intelectualilor ruteni dintr'odată. În curând limba polonă fû scoasă din familii, fiind înlocuită cu limba vorbită de țăranul rutean; îndată urmă și un cult deosebit pentru poezie, muzică, literatură și istorie națională. Atunci apărî și prima revistă „Vecernîți“ (= Șezătoarea). Idealurile politice însă nu erau încă bine limpezite.

La 1866 mai interveni un episod, care acumă ne face o impresie hazlie. În acel an, nenorocit pentru Austria, se răspândise svonul că Austria va fi împărțită și că Galiția va fi luată de Rusia. Sub impresia acestui svon, sau poate din alte cauze, deputatul rutean Naumoveci proclamă atât în dietă cât și în parlament identitatea națiunii rutenești cu cea rusească. Intelectualii, în majoritatea lor, acceptară acest pas caraghios și laș al lui Naumoveci, dar Austria rămase întreagă și vitejii intelectuali se treziră.

Unitatea culturală a Rutenilor de pretutindeni începî a se întări tot mai mult. Rusia, văzând această mișcare înfloritoare și temându-se de o eventuală separare a Ucrainei, oprî la 1876 tipărirea de cărți rutenești. Delă acest an înainte întreaga mișcare s'a concentrat în Galiția. Această epocă a produs un bărbat mare în M. Dragomanov. Acesta, fiind expulsat din Rusia, veni în Galiția, intră în legături cu tineretul din Lemberg și deveni în curând un conducător al ei. Dragomanov a criticat la fiecare pas politica ucrainofilă

cerând o politică condusă de o înțelegere limpede a trecutului și prezentului. El e întemeietorul partidului radical care are ca sprijin numai pe țaran și reprezentă principii moderne și lumești contra preoțimii oportuniste și reacționare. Reprezentantul literar al acestui curent, ale cărui scrieri au cuprins rutean țesut pe o bază europeană, este Ivan Francò, care nu demult și-a serbat jubileul de 40 ani ca scriitor.

În anul 1891 s'a făcut cea din urmă încercare de a se înțelege în chip pașnic cu Polonia. Incercarea n'a reușit din pricina

șovinismului polon. O înțelegere cu Polonia s'ar fi putut face numai atunci, când Rutenii s'ar fi declarat ca parte integrantă a Poloniei și ar fi renunțat la năzuința către o independență politică. De aici înainte a început o luptă și mai aprigă. Ceeace Rutenii n'ar fi câștigat niciodată prin pactări și „înțelegeri“ perfide și lașe au câștigat prin luptă. E adevărat că a fost un războiu adevărat, cu multe jertfe, chiar jertfe de vieți omenești, dar a fost încoronat totdeauna de succes. Polonia n'au cedat nimic de bună voie.

(Sfârșitul va urmă).

Nicolae Tcaciuc.

Cântec.

Tu ari... Eu merg în urma ta	Tu bați la fier, eu calc pe foi,
Cu coșul plin la brâu.	Ard flacări, sar scânteii...
Arunc dacă mi-i sărută,	Când suntem singuri amândoi
Și uite ce mai grâu!...	Au ceață ochii mei.
Tu seceri, eu leg snop de snop,	E de prisos pământ și foc
Târziu, pe înserat,	Și fier și aur chiar, —
Ferbinte-mi pică câte-un strop	În lume-dacă n'ai noroc
Pe grâul secerat	Ard flacări... inzadar.

Tu stai la masa ta de scris,
Eu mă opresc în prag
Și de e vieață ori e vis,
Îmi ești atât de drag...
De ți-ar fi rostul fermecat
De-ai fi născut în raiu,
Norocul dacă nu ți-e dat
E de prisos — să-l ai!

Maria Cunțan.

Sonet.

Ce-adâncă pace 'n suflet mi s'așterne
Cum trec pe drumul negru de tăciune
Și noaptea tristă negurile-și cerne
Abia șoptind o sfântă rugăciune.

Ce gânduri mari plutesc ne-astămpărate
Din preajma noastră 'n liniștea de ghiață,
Trezindu-mi stolul viselor curate
Și veșnic sfânta dragoste de vieață.

Aud îndemnul vechilor ispite
Să 'ncerc fiorul clipei de trezire,
Călcând ruini de patimi risipite.

Să 'nvăț măreția lumii rânduire
Din svonul stins al nopții potolite
Clădind altarul vieții, din iubire.

I. N. Pârvulescu.

Halucinații?

„Aștept să-mi istorisești antecedentele, domnule Paul, altfel nu pricep nimic din toată teoria dumnilale.

— O să încerc, dragă, o să încerc“, îmi răspunse domnul Paul, netezându-și barba. După câteva clipe de concentrare începui:

Pe la unsprezece și jumătate intrai, ca de obicei, în berăria „La cei trei vânători“. Șezui la o masă, unde mai erau trei prieteni și mai așteptam și pe alții. Eram cu toții tineri între douăzeci și douăzeci și șase de ani, pe cari ne ținea în strânsă prietenie aceeaș nepăsare față de brutalitățile vieții. Săraci dar cinstiți, trăiam, în orele noastre libere, în regiuni depărtate de furnicarul patimilor pământene; fantazia tinereții ne vrăjia societatea viitoare în cele mai strălucite colori. Iar noi, disconsiderând interesele existenței noastre, eram robii societății viitoare. Fără să mărturisim, mi se pare că întâia hrană o sorbisem cu toții din principiile socialiste și umanitare, dar numai întâia. Ca să putem merge mai departe eră deajuns de bogată simțirea noastră tânără. Eram la vrâsta când fiecare om se simte un erou, un proroc, ori cel puțin poet. Mândria noastră eră că, între noi, se află un prieten de un talent foarte mare, talent real, recunoscut și de oameni bătrâni. Ar fi putut oricând să ne părăsească și să lege alte prietenii, nespus de favorabile pentru el. Însă el se simția foarte bine în mijlocul nostru, și noi eram fericiți.

Șezui, deci, cu plăcere între prietenii cari aveau câte-o halbă înainte. Conversația lor se ridicase în regiunile suprapământene, și mie nu-mi mai rămăsese decât să-mi cer și eu o bere, să fiu cu băgare de seamă la conversație ca să-mi pot spune și eu părerea. Ceata noastră se mai spori, încurând, cu trei, mai lipsiă Dinu Morar, acela care eră mai talentat dintre noi.

Ne miram de întârzierea lui, — eră totdeauna printre cei dintâi cari sosiau, — dar mai mult ca oricare din noi se miră Petru Floare. El părea foarte neliniștit, își întorcea mereu capul, de câte ori se deschidea ușa berăriei, se mișcă nervos, nu-și află hodină pe scaun.

„Dar ce-i, Petre? Ce-i cu tine?“ îl întrebă unul dintre noi.

„Nu știu, presimt o nenorocire“, răspunse el repede.

„O nenorocire pentru Dinu?“

— Asta n'ași putea-o spune, dar mi se pare că întârzierea lui potențează presimțul meu. Ah! mi s'a întâmplat ceva extraordinar!“ Cuvintele din urmă le spuse c'o voce șuerătoare, plină de spaimă.

Noi ne uitaram acum mai cu luare aminte la el și văzurăm că ntr'adevăr e foarte palid.

„Ești bolnav“, zic eu.

„Nu. Nu sunt bolnav“, răspunse el repede c'o voce arzătoare, „dar dacă presimțul acesta mă va chinul încă mult, o să fie rău de mine.“

Nu mai zămbia nici unul din noi. Simțiam că eră vorba de ceva foarte serios.

„Ei bine, dar ce ți s'a întâmplat?“ îl întreb eu.

„Ceva foarte simplu și totuș nespus de îngrozitor. Azi-noapte am fost secționat.“ El ne privi cu niște ochi plini de licăriri repezi.

Noi am înlemnit. Avurăm un singur gând: e nebun.

„Vedeți, voi vă speriați numai auzind de asta. Am visat, firește. Dar ce vis limpede!“ El se sguduî ușor, apoi continuă: „Mă văd și acum pe masa de operație. Nime nu mă ținea, și totuș nu puteam face mișcarea cea mai mică. Dup'o perdea albă auziam voci:

— Cu siguranță partea dreaptă a inimei e putredă.

— Da, da, partea dreaptă.

— Și se poate curăți?

— Cu siguranță.

— Poftim!“

Și, îndată, de după perdea, eși un om îmbrăcat în alb. Avea și fața acoperită și ochii, totuș venia hotărît spre mine. Cuțitașul îi strălucea în mâna albă. Eu, de groază, cercai să închid ochii, dar nu putui. Am să-l rog să nu mă ucidă, mă gândii și cercai să vorbesc. Am rămas uimit văzând cu câtă ușurință puteam vorbi.

„Te rog“, i-am zis, „după cât știu eu inima nu se poate operă.“

— Ba da, tinere, ba da, ba da, ba da“ răspunse necunoscutul c'o voce adâncă, ce părea că durdue.

„Ești dumneata sigur că am lipsă de operația aceasta?“

— Da, da, da, da“, răspunse el, și în vreme ce repetă mereu răspunsul acesta, ca și când ar durdui sub pământ undeva, îl văzui că-mi ține inima în mână. Nu simțiam cea mai mică durere. Dar când o despică în două, mi-am pierdut conștiința: partea dreaptă eră o rană grozavă, o singură rană. Ce să vă mai spun? Când m'am trezit, credeam c'am înebunit. Deatunci presimțul unei nenorociri mă urmărește mereu.“

În clipa când Petru Floare isprăvi de povestit visul nebun, ușa berăriei se deschise și intră Dinu Morar. Afară de mine nime nu-l zărise. Toți ceilalți după ce-și scuturară fiorii din trup se cufundară în discuții asupra halucinațiilor, asupra viselor. Eu am rămas foarte uimit văzând că Dinu Morar nu vine la masa noastră, ci se îndesă în cel din urmă unghet al berăriei. Aș fi vrut să atrag atenția celorlalți asupra sosirei lui, dar nu-mi pot da nici azi seama, cum, — n'am putut spune un singur cuvânt. Mă ridicai dela masă și, fără să bage de seamă ceilalți, mă dusei în unghetul unde ședea Morar. Nu-și comandase nimic. Eră așa de perit la față, încât mă îngrozii. Totuș mă reculesei:

„Se vede că plănuești o nouă lucrare, de aceea te-ai retras aici.“

El mă privi cu tristețe și zise:

„Sunt bolnav.“

— Într'adevăr, s'ar părea că n'ai durmit de-o săptămână.

— Adevărul e că numai azinoapte n'am durmit. M'am culcat de vreme, n'aveam nimic de cetit. Dar n'am putut dormi.

— Ei bine, nu ți-a dat Petru aseară pe Moș Goriot? Îmi spunea că ți-l aduce.“

Dinu se sgudui, în ochi i se ivi pe-o clipă spaima, dar se reculese îndată și-mi răspunse:

„Petru a venit cu mâna goală. Nu-l isprăvise încă. N'ai idee cât de mult m'a tulburat vestea asta. Așteptam cu lăcomie să mai recitesc

câteva pasagii din aceea psihologie a lacrimilor ș'a focului, psihologia iubirii părintești. Aveam neapărat nevoie s'o cetesc aseară: de-o lună îmi tulbură sufletul un subiect, și simțiam cum îmi va scăpa, cum va fugi pentru totdeauna, dacă n'oi reciti pasagiile acele. Vedeam fețele, alineatele, și numai închipuirea lor mă ardea ca focul. Nu știu, poate i-am spus lui Petru vorbe grele. Nu știu! Dar simțiam că n'o să-i iert niciodată că nu mi-a adus cartea: subiectul meu se distrămă încă până eră Petru la mine. El n'a rămas mult, s'a dus. Eu m'am culcat. Aș fi vrut să cetesc altceva, să-mi potolesc revolta chinuitoare, dar n'am avut ce. N'ai idee ce senzație ciudată am avut: mi se părea că mă culc pe ghiață și respir aer înghețat. Dinții au început să-mi clanțane."

Dinu se sguduî din nou și-și șterse fruntea împânzită de stropi deși și fini ca de nisip.

"Încep să pricep pentru ce ești așa de sdrobot", îi zisei eu, deși aveam convingerea că-mi spusese încă foarte puțin.

"Adevărat că ținusem mult la lucrarea aceea. Dar în sfârșit, cine știe, poate o să-mi mai revină planul ei prin inimă și gând. Însă, altceva m'a adus în halul în care mă vezi. Nu stiu cât voi fi stat în patul meu de ghiață, nici nu-mi dădusem seamă de-am adormit ori ba, când văd că înaintea mea mi se deschide o carte uriașă.

— Cetește!" îmi zise glasul domol al unei ființe nevăzute.

"Bine că am ce să cetesc", am răspuns cu glas tare, și începui numai decât să cetesc. N'ai idee ce lucruri minunate, neînchipuite cetii pe fața întâie unde eră deschisă cartea. De pe-o față am câștigat cunoștințe cât din zeci de volume. Extraordinare cunoștințe! Dar nici una nu mi-a rămas întipărită în memorie. Când trecui însă cu ochii pe fața cealaltă, am rămas înghețat de spaimă. Eră vorba despre mine. Tot în al treilea șir eră tipărit numele meu. Eră tipărite acolo cele mai mari batjocuri la adresa mea. Cuvintele păreau vii, părea că vorbeau. Și ploaia de insulte nu mai conteneă. Eram înspăimântat și totuș doream să cetesc până în cap. Dar pagina nu se mai termină. Erău tipărite aici batjocuri, vorbiri de rău, insi-

nuții perfide, zâmbete ironice: ne mai pomenit. Mai aveam de cetit vr'o trei rânduri, așa mi se părea, când deodată, rândurile toate, de pe amândouă fețele, începură să joace, se ridicară de pe hârtie și începură să se împletească, să se încolăcească. C'un țipet de spaimă aruncaî volumul: nu mai erau șirele ce se încolăceau, erau șerpi.

"Ce carte-i asta?" întrebai înebunit.

"Asta e inima lui Petru", îmi răspunse glasul blând de mai înainte.

Nu știu ce mai spuse Dinu Morar. La cuvintele lui din urmă eu sării de pe scaun și nu știu cum am ajuns la masa prietenilor.

"Extraordinar!" strigai cu spaimă.

Prietenii mă priviră încremeniți.

"Dar ce-i cu tine? Unde-ai fost? Ești și tu neburn?" strigară apoi toți deodată, afară de Petru.

Câteva clipe n'am putut să le dau nici o deslușire. Pe urmă le-am istorisit visul lui Dinu, cât am putut de fidel. Mă ascultau cu ochii, cu urechile.

"E ntr'adevăr ceva rar. Telepatie? Identitate psihică? Ce să fie? Legătura dintre visurile lor e vizibilă", ziseră mai mulți.

"Vom ayea materie de discutat, fraților", strigă unul, "dar întâiu să-i punem față în față pe autorii viselor."

Însă, când am vrut să mergem — în ceată — la Dinu, Petru nu eră nicăiri. Nici nu băgaserăm de seamă depărtarea lui.

Încă în dup'ameaza aceea Petru părăsi orașul, fără să se mai întâlnească cu vr'unul din noi, fără să știm unde s'a dus.

"Să vedeți că o să se întâmple nenorocirea ce-a presimțit-o, dacă nu se va fi întâmplat pân' acum", zise un prietin. "Visul lui Dinu i-a luat și restul de judecată ce-i mai rămăsese după secționarea lui."

Ceea ce-mi părû ciudat în cel mai înalt grad eră faptul că, pe când toți prietenii ne nelinișteam de dispariția lui Petru, Dinu își reveneă în fire din zi în zi, eră tot mai liniștit și peste o săptămână începû să lucreze.

Vezi bine, dumneata știi ca și mine, că Petru Floare nu s'a prăpădit, cum credeam noi pe atunci. Azi îl vezi în toată puterea. Și încă îl vezi apărând ca cel mai neîmpăcat dușman al lui Dinu Morar. Nu-ți pare curios?

Nu crezi să fi fost acele halucinații din tinerețe presimțiri pentru viitor? N'a fost, deatunci, nesincer Petru? Din partea mea toată istoria asta o țin de neexplicabilă și

dacă n'aș fi fost părtaș, n'aș crede-o, cum te văd acum pe dumneata că nu bucuros ești inclinat să mă crezi.

I. Agârbiceanu.

Pagini străine.

Jules Lemaitre.

Încerc un sentiment de melancolie de câte ori văd că un contimporan își publică amintirile. Aceasta e semn că a îmbătrânit, ori că este pe cale de a îmbătrâni. În numărul din 1 Februarie a lui Revue hebdomadaire, d-l Jules Lemaitre a început seria memoriilor lui. El s'a născut în 1853.

Profesor de liceu în Havre apoi în Algeria, d-l Jules Lemaitre și-a simțit o iremediabilă vocațiune literară. A publicat întâi mai multe articole critice în diferite reviste, apoi a venit la Paris. Printre cei cari l-au încurajat și protejat la începutul carierei lui a fost și Gustave Flaubert; dar scriitorul pe care îl admiră el între toți eră Ernest Renan, căruia i-a consacrat prin 1884 un studiu, rămas faimos și până azi.

Odată situația-i de scriitor bineșor consolidată, cea dintâi grijă a d-lui Lemaitre a fost să-l masacreze, să-l distrugă pe Victor Hugo, cu acelaș talent dar și cu aceeaș nedreptate cu care avea să lovească mai târziu în Jean Jacques Rousseau. Eră după moartea titanului, când parnașianismul, naturalismul și simbolismul tindeau să ia locul romantismului în agonie. Mulți dintre cei cari, în patima invălmășelei, s'au încercat să-l micșoreze pe marele romantic, și-au recunoscut mai târziu eroarea. D-l Jules Lemaitre n'a încetat de a-l scădea pe Victor Hugo.

Activitatea acestui scriitor — vorbesc de Lemaitre — a fost bogată și strălucită. Prin mentalitatea, cultura și stilul său el se leagă de clasici; totuș, puțin dintre autorii din zilele noastre cunosc și au descris sufletul modern așa de bine ca dânsul.

Ceeace-l caracterizează mai înainte de orice pe autorul nuvelei de mai jos, este o inteligență rară și o adâncă pătrundere psihologică. D-l Jules Lemaitre a fost un adevărat înțelept, atâta vreme, cât s'a ținut departe de luptele politice. Astăzi, ca șampion activ al monarchismului și clericalismului în Franța, parțialitatea, dar nu și inteligența sa, imi pare tulburată. Cât despre talentul său admirabil, el nu prezintă nici cea mai ușoară eclipsă, dovadă studiile lui asupra lui Racine, pe care-l divinizează, și asupra lui Chateaubriand, care îi este insuportabil, studii publicate în ultimii ani.

Cu toate că a scris un roman: *Les Rois* și mai multe piese de teatru, cu o artă perfectă și cu o mare abundență de idei, d-l Jules Lemaitre tot critic rămâne înainte de orice. El nu are un suflet de creator. Gustul și luciditatea sa îl împiedcă de a insuflă viață eroilor săi. Numeroasele volume de critică cari compun seria *Les Contemporains*, precum și seria: *Impressions de théâtre* constituie adevărata lui bogăție literară. Ele sunt niște giuvaere de analiză fină și adâncă, de gândire, de pătrundere și de bun gust.

D-l Jules Lemaitre este unul din membrii cei mai respectați ai Academiei franceze. Numele lui e foarte mare în Franța. Toată erudițiunea, precum și arta sa subtilă se revelează mai ales în seria de povestiri publicate sub titlul: *En marge des vieux livres*. Ele sunt brodate pe canavaua clasicismului grec, latin, persan, și pe aceea a Noului Testament. Dintr'ânsele se desface farmec, înțelepciune și indulgență. Cetitorii vor judecă aceasta din:

Întâia mișcare.

Pe marginea lui Zend-Avesta.

Turiri eră un bogat burghez din Bagdad, vestit prin virtuțile lui. Nu numai că-i ajută pe săraci cu bani, încât își reduceă luxul numai spre a-și putea înmulți ajutoarele; dar răbdarea sa eră admirabilă când ascultă plângerile și confidențele tuturor suferinzilor, când îi încurajă cu vorbe compătimitoare și când făcea demersuri pentru ei.

El îndură cu resemnare umilele și micile năcazuri, cari compun aproape toată viața omenească. Cu adevărat tolerant, el nu se irită niciodată când alții nu erau de părerea sa; virtute dificilă și rară, căci dorința secretă a oricărui om este ca ceilalți oameni să fie totdeodată inferiori și asemănători lui.

Soțul unei femei rele, el îi rămânea credincios, îi iertă izbucnirile și nu-i purtă supărare de-a nu mai fi tânără și nici frumoasă. În

sfârșit, având darul de-a compune versuri și de-a scrie fabule dialogate pentru jocurile de teatru, el se bucură de succesul rivalilor săi și le dovedea această bucurie prin cuvinte de laudă sinceră și prin tot felul de bune servicii.

Scurt, întreagă vieța sa nu era decât milostivenie, blândete, lealitate, desinteresare; și el trecea drept un sfânt și om amabil în acelaș timp.

Cu toate acestea, nu avea seninătatea pe care o au de obicei chipurile sfinților. Trăsăturile lui erau chinuite ca acelea ale unui om, care ar fi prada unor pasiuni violente sau a unor temeri ascunse; adesea ori, când se pregătea să îplinească o faptă oarecare, el își plecă un moment pleoapele, fie spre a se chibzui, fie spre a nu lăsa pe oameni să-i cetească în fundul ochilor. Dar nimeni nu luă seama la aceasta.

*

Nu departe de Bagdad, era un ascet cu numele de Maitreya¹⁾, făcător de minuni, cătră care toți credincioșii obișnuiau să meargă în pelerinaj. Liberat de condițiile comune ale vieții omenești, Maitreya păstra o nemiscare așa de perfectă încât rândunelele își clădeau cuib pe umerii lui. Barba sa, încărcată cu găinaț uscat, îi ajungea la pântec și întreg trupul lui era asemănător unui trunchiul aspru de copac. Și el trăia așa de nouăzeci de ani, fiindcă astfel era gustul lui.

Într-o zi, auzi un pelerin rostind cuvintele:

„Turiri, prin bunătatea lui, pare o încarnare a lui Ormuzd. Fără îndoială că n'ar mai fi nici o suferință pe lume, dacă omul acesta ar putea tot ce ar voi.”

Nemișcarea lui Maitreya deveni și mai nemiscată. Era vădit că ascetul intră în comunicație directă cu Ormuzd.

După câteva clipe, el spuse pelerinului:

„N'am putut să obțin dela Ormuzd ca Turiri să facă tot ce va dori: căci atunci ar fi el însuș Dumnezeu. Dar Ormuzd permite ca de mâine încolo, cea dintâi dorință pe care o va formulă acest om virtuos în toate împrejurările vieții să se realizeze numai decât.

— Ei! făcu pelerinul, în acest caz cam tot una e. Cea dintâi dorință a lui Turiri, în orice împrejurare, va semăna cu celelalte dorințe ale lui și va fi deci milostivă și generoasă. Îmi anunți astfel, venerabile Maitreya, fericirea multor oameni și îți mulțumesc.”

Dacă barba lui Maitreya ar fi fost mai puțin opacă, pelerinul ar fi putut surprinde umbra unui surâs pe buzele lui de piatră. Dar numai decât, ascetul reintră în visul său profund.

Și pelerinul se întoarse în oraș, îmbucurat de mai înainte de binefăcătoarele minuni prin cari se va manifesta, fără îndoială, puterea înțeleptului Turiri.

Or, a doua zi de dimineață, la deșteptare, Turiri își privi femeia adormită lângă dânsul, când, deodată, ca mișcată de o forță misterioasă, ea se ridică brusc, sări pe fereastră și-și sfărâma capul de pietrele curții.

Cum ieși din casă, el se văzu încunjurat de cerșitori. Nu le zise nici un cuvânt rău și începă chiar, cu gestu-i obișnuit, să se caute prin buzunare; dar, în mod subit, toți cerșitorii căzură morți.

În plimbarea sa, el o întâlni pe frumoasa Madanika, una din cele mai faimoase curtezane ale Bagdadului. Omul acesta așa de înțelept nu-i ascunse ce voia din parte-i. Ea îl duse în casa ei și fu binevoitoare. După care, pe când îi povesteă vieța ei și-l asigură că nu era ca celelalte femei, ea expiră deodată în brațele lui Turiri, care urmă s'o strângă la piept cu politeță.

Leșind deacolo, el fu oprit la o răscruce de o îngrămădeală de trăsuri și începuse să-și piardă răbdarea, când, pe neașteptate, toți vizitiii al căror defileu îl împiedecă să înainteze, căzură de pe caprele lor și toți caii se prăbușiră cu picioarele retezate ca de o coasă nevăzută.

Se duse la teatru și intră în discuție cu literatul Sarvilaka, pentru un vers pe care acesta îl atribuiă lui Nisami și pe care Turiri îl credeă de Saadi, poetul rozelor. Deodată, literatul căzu la pământ și vărsă un val de sânge. Comedia care se jucă în seara aceea avu mult succes și publicul o salută cu lungi aplauze. Or, cu puțin înainte ca Turiri (v'am

¹⁾ Amestec aci India și Persia; dar ce are a face?

Tratativle aceste nu sunt nouă, nici ca fond, nici ca formă. S'au mai urmat tratativle între reprezentanții comitetului nostru național și cu miniștri-președinți Wekerle, Khuen-Hedervary, Lukács, — poate nu atât de oficios și de stăruitor, dar tot cu memorii și contra-memorii. În fond și formă, aceste tratative nu mai sunt așadar nouă, dar nouă este vremea. Tratativle de până acum au fost determinate mai mult de capriciul sau voința bărbaților politici ungari, de momente trecătoare, de motive de ordin tactic, — numai de necesități imperioase nu. Vremea nouă a creat acum și această necesitate imperioasă. Tratativle ce se urmează azi sunt determinate de evenimentele politice ce s'au petrecut în trecutul recent și de evenimente cari se desenează în viitorul apropiat.

Lumea s'a obișnuit să dea acestor tratative numirea, foarte nepotrivită, de tratative de „împăcare”, câtă vreme — în actualele cadre politice ale monarhiei — nu poate fi vorba de împăcare între elementul românesc și elementul unguresc, pentru că în actualele cadre politice nu se pot „împăca” interesele lor naționale (și înțelegem sub „interese naționale”: aspirațiile lor economice, culturale și politice). În tratativle aceste poate să fie vorba cel mult de un acord, de un compromis, de un pact, să zicem chiar armistițiu — între doi factori îngrădiți, prin forța împrejurărilor și a evenimentelor, între niște cadre politice cari nu îngăduie „împăcarea” intereselor naționale, ci provoacă mereu conflicte între aspirațiile divergente și condamnă amândouă părțile să-și cheltuească energia nu pentru progres, ci pentru conservare.

Este de puțină importanță dacă aceste tratative — ce se urmează cu atâta stăruință între niște reprezentanți cari nici unul n'au primit dela mandanții lor acest mandat special — vor duce la o înțelegere, sau se vor sfârși fără orice rezultat pozitiv. Consecințele tratativelor vor fi, în orice caz, mai importante decât chiar rezultatul tratativelor, oricare ar fi acela. Înțelegerea sau neînțelegerea româno-guvernamentală nu va putea schimba viitorul, care nu e supus nici acordurilor între șefi, nici pacturilor între partide, ci este determinat de logica de fier a evenimentelor istorice. Rezultatul tratativelor, oricare ar fi acela, va dovedi numai că vremurile sunt mai tari decât orice voință de om, pentru că nu vor mai putea schimba sufletul maseelor noastre românești...

Înainte cu câțiva ani, acest suflet dormită încă. Azi, acest suflet este trezit: l-au trezit evenimentele istorice și stăpân peste el este acum numai idealul național, în semnul cărora s'au pornit acele evenimente.

Acord, înțelegere, compromis, pact sau armistițiu — fie ce va fi — nu însemnează nimic în cumpăna evenimentelor, cari ne mână, fără să îngăduie vreo împotrivire, spre ținta care până acum ni-a luminat numai în amurg...

Ion Grecu.

Artă.

Kimon Loghi.

E un nume cunoscut la noi. Ultimul număr al revistei noastre din 1904 a fost închinat în întregime operei lui artistice. De atunci încoace am vorbit mereu despre lucrările lui ce le expunea la expozițiile „Tinerimii artistice” din București.

Kimon Loghi e fiu de macedonean, născut la Serres. Sufletul lui e expresia frumuseților din țara lui de origine, pe care a părăsit-o în vârstă de 16 ani. Poezia romantică, atmosfera caldă, lumea de basme orientale și plaiurile împodobite cu flori ale Macedoniei trăesc toate în opera lui. Sufletul lui s'a despărțit de ființa neamului, care l-a născut, dar nu s'a putut desbrăca de atmosfera locală în care s'a plămădit sufletul poporului macedonean. Strămoșii lui și pământul ce le-au ocrotit vieța au fost mai puternice, decât influințele mediului și culturii străine, în cari și-a făcut educația. A studiat „Școala de bele-arte” din București, a stat multă vreme la München în școala vestitului Stuck; a învățat tehnica picturii dela maestrul mări din Apus, colindând Parisul, Italia — unde trăește și astăzi alături de o fermecătoare tovarășe — dar originalitatea innăscută a sufletului său de meridional visător nu și-a pierdut-o. Această notă originală e așa de puternică, încât cine e familiarizat cu opera lui Kimon Loghi îi recunoaște lucrările dela prima vedere, ori câte altele ar sta alături.

Nota particulară a tablourilor lui Kimon Loghi e o finețe și o delicatete în concepție și execuție. Pânzele lui sunt par'că învăluite într'o atmosferă de poezie și de basme. În compozițiile mai mari de aceea se și inspiră din lumea poveștilor, în cari fantazia lui creatoare își întinde larg aripile de mătășă și crează opere tot așa de durabile ca și poveștile. Unora li-a dispăcut opera lui Kimon Loghi tocmai din pricina acestui belșug al fantaziei, care sacrifică adeseori desenul pentru gingășia colorilor și pentru poezia subiectului. Kimon Loghi e, însă, un suflet visător, un poet al subiectelor cu forme diafane, neprecise ca și poveștile.

În portrete întrebuițează aceleași procedee. Aproape în toate portretele, fantazia lui are de adăugat linii de frumusețe ce trăesc numai în sufletul său de artist. Rareori reușește să fie în acest gen realist. Tot așa e și în peisagii.

La ultima expoziție a „Tinerimii artistice”, K. Loghi a avut o sală întreagă. Reproductorile din acest număr dau cetitorilor o icoană despre frumuseța lor și credem că confirmă afirmațiunile noastre despre opera acestui pictor în plină bărbăție și putere de muncă.

lubitarii de artă dela noi să nu cruțe nici o jertfă pentru a ajunge în posesiunea lucrărilor lui tot mai mult apreciate de cei ce știu înțeleg frumosul intrupat în opere de artă.

T. Codru.

Educație, Școală.

Școala și viața dela țară.¹⁾

Sub povara diferitelor legi aduse de factori politici se uită adesea: care e rolul școlii după pedagogie? De sus se impun pentru fiecare școală din țară aceleași materii de predat, același număr de ore, același scop al învățământului — fără considerare la diversitatea împrejurărilor și la curentele de viață sufletească și economică pe cari le resimt locuitorii aceluiași țări în chipuri cu totul deosebite unul de altul. În această formă școala nu poate fi o instituție de adevărată cultură, pentru că ea nu face parte organică din viața populației, ci e o instituție forțată, străină de sufletul aceluia, pentru cari e chemată să lucreze.

Dacă se va întâmpla ca, pe lângă astfel de împrejurări externe, școala să aibă și un învățător, care să nu înțeleagă mai adânc problema educației poporului, școala nu numai că nu e spre binele poporului, dar ea e chiar spre paguba lui.

La noi nu s'a studiat destul de temeinic și din toate punctele de vedere raportul dintre școală și viața și sufletul poporului. Până se va putea face acest lucru foarte necesar, dar și foarte greu, cred că se vor putea studia cu folos păreri ale altora, cari au scris în această direcție. Sub acest raport mi se par foarte prețioase următoarele rânduri ale d-lui Dr. Em. Labat, publicate în „Revue pédagogique” din Paris (Nr. 1, 1913) sub titlul „La vocation paysanne et l'École”, pe cari le dăm aici în traducere românească, rămânând ca asupra ideilor dintr'ansete să revin cu alt prilej.

1. Gravitatea spre oraș și scăderea natalității sunt două fenomene înrudite cari se împreună pentru a constitui o singură criză. Criza aceasta e, înainte de toate, o criză morală. Răceala față de viața dela țară se produce în inimi, în partea adâncă și delicată a inimei, groaza de efort, frica de responsabilitate și frica de risc sunt dispoziții morale ca și dorul după lux, după bunăstare și după plăceri cari pregătesc ruina natalității la țară.

Pentru a înlătura criza, trebuie să începem prin a cunoaște mai adânc sufletul țăranelor așa cum l-a format trecutul, așa cum este și cum luptă în mediul care îl apasă și îl stăpânește astăzi. Dar această cunoaștere nu se poate găsi în cărți, fie ele cât de voluminoase.

¹⁾ Atragem atențiunea cetitorilor asupra acestui articol. În special învățătorii să-l citească și rețină cu multă luare aminte. Revista noastră a accentuat și în trecut că școala rurală nu este o adevărată instituție de cultură, că ea nu servește întru toate interesele țărânilor și că ea nu face educația poporului în sens țărănesc. Problema educației poporului este una dintre cele mai neglijate la noi, deși ea ar trebui să ne preocupe mai intensiv, deoarece poporul e temelie neamului nostru. O apropiere sinceră și pricepută de țărânie se impune mai ales acum, când forța ei va determina viitorul nostru. Red.

2. Tânărul țaran care la vârsta de șase ani intră în școală e un ins, care va avea să trăiască mai târziu viața dela țară. Dar va avea el vocațiune pentru aceasta? Aceasta se va putea vedea din admirația lui pentru lucrul pământului și mai ales pentru acela, care îl săvârșește pentru țară. Pentru că la copil admirațiunea e și temelie oricărei vocațiuni. Inși admirațiile copilului sunt fragile. Vârsta de școală, dela 6—12 ani, e aceea în care vocațiunea țărănească e supusă la cea mai periculoasă probă. Din clipa intrării lui în școală el e scos din satul său și plimbat prin întreaga Franța, Europa, prin lumea întreagă, prin cele mai extraordinare invențiuni ale neamului omenesc. În vreme ce el e confundat în aceste minunății amețitoare și atât de variate, sentimentele, cari sunt hrana vocațiunii țărănești, slăbesc cu totul.

3. Dar răul acesta să nu aibă leac? Stăpânirea pe care a pus-o satul pe sufletul copiilor, odinioară atât de tare, încât unii, ajunși soldați, muriau de durerea că l-au părăsit, astăzi a slăbit mult. Ce e în stare să facă școala pentru restabilirea acestei stăpâniri? Mai întâi de toate trebuie să amestecăm istoria generală a țării cu istoria locală. În acest scop va trebui să lăsăm noțiunile istorice în grija amintirilor familiare, în grija sufletului și a inimii copiilor; va trebui să căutăm la fiecare eveniment istoric mare repercutiunea asupra vieții dela țară și, dacă documentele prezintă din acest punct de vedere lacune, vom recurge fără nici un scrupul la legende, ba chiar la ficțiuni. Numai rezultatul ne împoartă — și acesta e de a aprinde în activitatea sufletească a copilului focuri durabile de dragoste, pe cari nimic altceva nu le poate da astăzi.

Odinioară tânărul gentilom primia ideea moștenirii naționale direct dela cece îl înconjură, din tradițiile familiare, din portretele atârinate de pereți, din teancurile de hârtii vechi și din însăși pietrele vechiului castel. Această noțiune îndrumătoare, școala trebuie să o învie pentru adevărații copii ai firei, pentru micii fii de țărani. Să facem să coboare fără teamă personagiile cele mai mari ale istoriei pe pământul îngust. Cadrele sunt mici și strâmte, însă elevii le cunosc și le iubesc. Ei nu le vor uită nici când.

4. O altă problemă e aceea a ocupațiunii agricole. Părerea generală e astăzi că se împărtășește de fapt învățământul agricol în școli. Dar aici trebuie să ne lămurim. Din nouă copii, pe cari i-am văzut, de 15 ani încoace, intrând în școli-ferme, și din cari doi înși au fost primii în clasă, premiați etc., nici unul singur n'a rămas la țară. Acest eșec se putea prevedea, căci toți erau copii de învățători, de brutari, de jandarmi. Nici unul din ei n'a trăit, în copilăria sa, afară la câmp, dimpreună cu tatăl său. Chiar și în anul acesta, cei doi elevi mai buni ai unei școlii primare superioare au cerut să fie admiși să treacă unul la studii contribuțiilor indirecte, celălalt la „Banca de Franța”. În acest chip elevii cei mai bine instruiți în agricultură sunt cei mai dispuși a dezertă dela agricultură.

De altă parte rezultatele din școală provoacă în copiii dela țară adevărată zăpăceală. Duzina de cărți, pe cari le târăsc în ghiozdanul lor la școală, le infiltrează niște sentimente suspecte pentru părinți și pentru munca lor.

Fără îndoială că agricultura trebuie să devie științifică sau să dispară cu totul. Dar cultura științifică a micului țaran pretinde o precauțiune specială.

Nu-i permis să-l faci pe elev să creadă că întreaga știință e de ieri, de alaltăieri. Dimpotrivă, e necesar ca să aducem neconținut în legătura știința cu experiențele zilnice, cari reprezintă experiențele de veacuri. Convorbirile trebuie să urmeze pas de pas lucrările după anotimpuri. Învățătorul va împărți toate preocupățiunile părinților în privința temperaturii, a recoltei ș. a. Trebuie făcut să se simtă că între școală și între formă e o simțire comună, adâncă, familiară. Și, în sfârșit, dialectul trebuie să aibă un anumit drept în școală, cel puțin la lecția de agricultură. Întrebuințat discret, el e una din forțele educatoare cele mai puternice din cari poate beneficia vocațiunea micului țaran. Dialectul va săvârși acea minune de a-i face accesibilă știința mândră și îndepărtată, de a-l face să înțeleagă că o parte ducă cu sine acasă și o poate purta ca și hainele de toate zilele.

5. E un lucru vechiu acest suflet țărănesc. Dacă-l deschizi la anumite suflări nouă, riști să-l distrugi. Capitalistul care-și cumpără un domeniu mare ca să aibă unde-și plasă averea, inginerul care îl conduce, logofătul și muncitorii cari îl exploatează toți aceștia nu sunt adevărați țărani. Adevăratul țaran iubește pământul pentru motive, pe cari rațiunea nu și le poate explica pe deplin. El simte aci, fără ca să și-l poată exprima un farmec poetic și religios. Iată de mil de ani, poporul în luptă cu pământul simte nedeslușit, în ritmul anual al fecundității care nu dă greș, deasupra lui o putere creatoare misterioasă. În sufletul țaranului e un fel de panteism sub stralul gros de creștinism care-l acopere. Aceasta e cea mai intimă parte a sentimentului lui religios, probabil partea cea mai ireductibilă. Pe timpul teroarei, țărani din Limogne s'au lipsit de proști pentru morți, nașteri și cununii, și s'au mulțumit cu preutul constituțional. Dar, pentru ca să le binecuvinte câmpurile și vitele, ei alergau noaptea la vechiul preot ascuns în cutare azil.

Dacă vreo odinioară întreg sufletul țărănesc depoiat de întreg trecutul său nu va mai fi accesibil decât pentru știință, pământul nu-l va mai putea ținea legat de sine. Atunci nu vor mai exista decât foarte puțini țărani adevărați. Dar „frumoasa țărănimă franceză” (the beautiful french peasantry, cum zic Englezii, cari ne invidiază) nu va putea dispărea fără a însemna o pagubă incalculabilă.

6. Din toate acestea se desface adevărul acesta esențial: învățătorul dela țară nu poate fi educator în înțelesul satului respectiv, decât dacă vede și iubește pământul cu ochii și cu sufletul țaranului, decât dacă a rămas însuș țaran, ceeace de altfel nu e deloc incompatibil cu o cultură sufletească originală.

Învățătorii cu suflet țărănesc erau odinioară foarte mulți. Se zice că acum numărul lor e din ce în ce mai mic, ceeace e un mare rău. Cum să-i formăm? Iată o întrebare importantă și grea, dar nu imposibilă de rezolvit, dacă aceia cari se ocupă de școală vor voi să se îngrijească în sensul arătat mai sus.

E o greșală a crede că aceeași pregătire poate să dea, la Paris și în provincie, în oraș și la țară, pe acel învățător, care să ne convie, și e o a doua greșală a crede, că e de ajuns să învești meseria pentru ca să poată răsări vocațiunea. Greșeliile acestea provin din spiritul aprioristic al raționalismului. Experiența sinceră și stăruitoare însă duce la alte concluziuni.

Dr. O. Ghibu.

Istorie.

Procedee ungurești.

Bunii noștri prieteni, Unguri, nu pierd niciodată ocazia de a ne ponegri în fața străinătății. Aceasta o fac, de sigur, din marea dragoste pe care o au nu numai pentru Românii din Împărăția Habsburgilor, dar și pentru cei din Regatul Român, slujitorii politicii austro-ungare.

Așa o revistă tipărită în nemțește, la Budapesta și condusă de câțiva membrii ai academiei ungurești, publică — în Iunie trecut — un articol în care se spune că: „Până în veacul al 17-lea, Românii au trăit într'o complectă barbarie. Erau păstori incapabili de altă muncă mai superioară, lipsiți cu totul de ori și ce civilizație”. Autorul articolului eră un oarecare Dr. Zoltán Trocsány, învățat, de sigur, tot așa de autentic ca și acela care voiă să demonstreze lumii că Adam a fost Ungur!

În schimb, Drul Trocsány laudă „cultura ungurească” din veacurile 16 și 17 la razele căreia s'au luminat puținel și Românii. Nu e de mirare că se scriu astfel de necuviințe, dar e surprinzător că o revistă ca „Ungarische Rundschau”, pretinsă serioasă, își permite să le publice.

Procedeele acesta, însă, Ungurii îl practică foarte des. În presa europeană se scriu multe lucruri nedrepte la adresa Românilor, iar dacă vine vr'un răspuns care să le înlăture, îndată răsar agenții ungurești — destul de numeroși în capitalele Apusului — și sub formă de aparături desinteresate ai dreptății, caută să combată argumentele aduse în favoarea Românilor, denaturând chiar faptele.

Iată un caz recent foarte interesant:

„The Westminster Gazette” din Londra a publicat un articol în care se spune că tendința Ungurilor este de a maghiariză complect pe Români, și că, în școală, copiii Românilor nu numai că sunt siliți să urmeze cursurile într'o limbă străină, dar că nu le e permis să vorbească românește nici în recreație, în timpul jocului. „Acești nenorociți de copii — ziceă

scriitorul celor publicate în Westminster Gazette — sunt siliți să vorbească o limbă pe care n'o cunosc.

Îndată a și venit răspunsul. El începe astfel: „Îmi pare foarte rău, d-le director, că tocmai în ziarul D-voastre, ale cărui principii îmi sunt așa de scumpe, să cetesc un atac împotriva guvernului ungar, atac care dovedește o totală lipsă de informații corecte.

Dacă D-voastră ați fi călătorit, ca mine, prin ținuturile locuite numai de Români, n'ați fi publicat articolul împotriva căruia mă ridic, căci conține lucruri nedrepte.

Anul trecut, împreună cu doi nobili unguri, am fost într'un district locuit aproape numai de Români. Într'un sat, în mijlocul colinelor, am avut o primire călduroasă din partea populației și am vizitat casele și gospodăriile lor. Învățătorul ne-a arătat tot ce eră mai interesant în sat, precum și școala și biserica. În școală n'am văzut nici o carte ungurească. Și în tot timpul n'am auzit vorbindu-se în sat decât limba românească.

Nu-i așa că e interesant răspunsul. E scris cu abilitate, căci spune că a auzit „vorbindu-se românește” în sat, iar în școală n'a văzut cărți ungurești. Mai departe, în același răspuns, vorbește de legea dela 1868 care dă dreptul naționalităților de a-și avea școala și biserica lor și spune că această lege e în vigoare și azi și n'a fost modificată. Dă apoi un număr inexact de școli, în care zice apărătorul dreptății ungurești „limba maghiară nu se întrebuințează de loc”.

V'ați așteptă ca răspunsul să se termine aci. De unde? El se termină printr'un atac la adresa României care nu dă dreptul ceangăilor așa cum face Ungaria, cu atâta generositățe față de Români de sub stăpânirea ei. Apărătorul iscăleă W. H. Shrobsole.

I s'a răspuns, amintindu-i-se legea lui Apponyi din 1907 și dându-se câteva exemple de persecuție a corpului didactic român și de desființare de școli.

Shrobsole însă nu se lasă. Răspunde că îi pare foarte rău că n'are la îndemână legea lui Apponyi pentru a vedea dacă, într'adevăr conține vr'un paragraf care ar prejudicia libertatea învățământului naționalităților din Ungaria. Roagă pe acela care combate răspunsurile sale să-i citeze paragraful, sau paragrafele din legea lui Apponyi cari ar lovi în drepturile naționalităților. Și ca să arete că Apponyi e un spirit nobil, citează un pasaj plin de vorbe goale dintr'un discurs al acestui politician.

S'ar crede că Shrobsole e un Englez indus în eroare de cătră „nobili” cu care spune că a călătorit. Iacă însă că Seton-Watson (Scotus Viator) intervine în această polemică și denunță pe acest desinteresat apărător al Ungurilor ca „reprezentant al instituțiilor ungurești din Anglia”. Prin urmare, el cunoșteă legea lui Apponyi și toate ordonanțele ministerului școlilor dela Budapesta. Iată răspunsul lui Scotus Viator:

Domnule! În două scrisori, la 14 și 18 Decemvrie, d-l Shrobsole combate afirmația d-voastră, întru totul exactă, că: „În Ungaria, mulțime de bieți copii de școală trebuie să-și învețe lecțiile într'o limbă străină”.

Precum „Writer of the Paragraph” (Scriitorul paragrafului) învederează peste 51.000 de copii români (și ar fi putut să adauge 207.000 de copii slovaci) sunt obligați să învețe lecțiile în ungurește numai în școlile statului. (Vezi Buletinul oficial statistic al Ungariei, vol. XVIII 1912, pag. 322). Argumentele d-lui Shrobsole sunt de o grozavă neexactitate. Dumniaului citează drepturile pe cari le oferă legea din 1868 naționalităților, cu privire la instrucția și limba lor, când (ca un reprezentant al instituțiilor ungurești în această țară) ar fi trebuit să cunoască importanțele modificări ale acestei legi — și mai cu deosebire pe acelea cari privesc: limba naționalităților — aduse prin legea dela 1879 și prin aceea așa de cunoscută a contelui Apponyi din 1907. Scopul acestei legi este maghiarizarea Ungariei. Perzistența cu care educația primară a fost maghiarizată prin sistemul dualității se poate vedea lămurit din numărul școlilor maghiare, care s'a ridicat dela 5819 (în 1869) la 12.894 (în 1909/10), pe când numărul școlilor românești a scăzut dela 2569 la 2331. (Noi adăugăm că acestea nu sunt ultimele date; numărul școlilor române a scăzut mai mult). D-l Shrobsole se plânge că limba ungară e întrebuințată abia în ce va mai mult decât jumătatea școlilor din Ungaria. Realitatea însă e că se întrebuințează în 78 la sută din toate școlile primare (de stat sau denominative) și în 93 la sută din școlile secundare (vezi op. cit. pag. 332—361). În a doua scrisoare, d-l Shrobsole jonglează cu cuvintele școli „ajutate de stat” (stat aided) și școli „de stat”. Dumniaului se crede îndreptățit să afirme că în „școlile ajutate de stat”, „nemaghiare”, limba de instrucție e cea maternă. Ceeace uită, intenționat, să spună e că în toate „școlile primare de stat” (în total 2744 cu 231.000 copii unguri și 165.000 nemaghiari), în toate „școlile de stat medii” (138), în toate școlile de stat industriale și în 37 gimnazii limba maghiară e limba exclusivă în care se face instrucțiunea. Și nu din lipsa de zel a Statului ungar, școlile nemaghiare nu au fost toate maghiarizate, ci din pricina motivelor financiare și a protecției bisericii autonome care e periculoasă pentru a se atinge de ea. Persecuția copiilor de școală, a studenților români (precum și a altor nemaghiari), a elevilor din școlile secundare și teologilor din seminarii e o chestiune, care ar ocupa prea mult din prețiosul D-voastră spațiu. Un caz clasic se poate cită, când, în Martie 1912, șasesprezece teologi, Români uniți, au fost eliminați din seminarul catolic din Oradea mare (Nagyvárad) pentru simplul motiv că vorbeau „în mod demonstrativ” limba lor maternă. Dacă d-l Shrobsole contestă afirmațiile mele îi pot servi detalii privitoare la cazul acesta și al altelor similare. Primiți etc. R. W. Seton-Watson.

Directorul ziarului a declarat că închide această polemică. Desigur că ea va continuă aiurea și agenții ungurești — spre bucuria noastră — vor provoca răspunsuri și mai neplăcute, pentru ei, dar pline de adevăr.

D. N. Ciotorl.

Insemnări.

Cezar Boliac. În 1913 s'au împlinit o sută de ani dela nașterea acestui spirit avansat în vremea lui. A fost un democrat convins și un apărător al celor mici și năpăstuți, al muncitorilor în opinci. Ca orice spirit revoluționar, care ataca „casta rea, spurcata castă, care o numim: ciocoi” a avut multe de îndurat: prigoniri, temniță și exil. În 48 a fost unul dintre cei mai entuziaști luptători. Refugiat la Brașov a scos 12 numere din foaia „Expatriatul”, în care stăruia pentru o împăcare între Români și Unguri. Suflet idealist, cum eră, credea că Ungurii în 48 s'au ridicat pentru desrobirea tuturor popoarelor din Ungaria. Nu știa că flamura libertății ungurești pentru noi a avut urmări mai dezastruoase ca „dinastia sugătoare de sânge” și „camarila infernală”.

Boliac e cel dintâiu poet, care a zugrăvit vieța reală, suferințele celor săraci și slabi. Forma poeziilor e, însă, slabă. Abia „Sila” s'a putut menține și în zilele noastre.

Activitatea lui cea mai însemnată a fost ca ziarist și agitator pentru dreptate.

Sufletului său idealist se cade să ne închinăm cu smerenie, acum după 100 de ani, când ideaturile lui au rămas tot neîmplinite.

O prorocire. Un prieten ne trimite următoarele rânduri:

„Zilele trecute am asistat și eu la o „seansă” spiritistă. Nu fac parte dintre credincioșii spiritismului și am asistat din cea mai firească curiozitate omească. Nu regret, însă, că am luat parte, pentru că m'am întors cu o seamă de prorociri mult promițătoare. „Spiritul” a vestit neamului românesc un ciclu de trei ani plini de strălucire. Vor fi trei ani economici cum de mult n'am mai avut; vor fi trei ani literari cu răsărire de talente puternice; vor fi trei ani politici plini de succese, cari împreună vor alcătui apoteoza idealului național... Atât ni-a prorocit „spiritul” pentru cei trei ani ce vin...”

Într'un cîas cu noroc!...

Gazete pentru popor. După o existență de doi ani de zile, „Solia Satelor” din Cluj își anunță cetitorii că încetează de a mai apărea, lăsându-și locul revistei universitare „Noi”, care pe viitor va apărea cu un „Adas pentru țărani”.

În întreaga presă românească care își reclamă atribuția de „organ popular”, două gazete se împuneau prin conștiința țelului spre care au pornit: „Libertatea” din Orăștie și „Solia Satelor” din Cluj, cele mai bune două foi scrise pentru popor, două foi cari se complectau. „Libertatea” scrisă mai mult pentru masele mari ale poporului, într'o limbă pe alocuri voit pocită, pentru a fi mai bine înțeleasă, a fost și este dascălul harnic care își pune toată truda să-i învețe pe elevi să scrie și să cetească, dascălul care nu se sperie de greutățile începutului și — reu-

șește. „Libertatea”, cu glasul ei plin de energie românească, cu accentele ei pline de vigoare și îndrăzneală, a pătruns azi până în cele mai ascunse colțuri ale României noastre, răspândind alături de dragostea pentru cetii și credința în viitorul neamului...

„Solia Satelor”, scrisă într'o limbă populară aleasă, ferindu-se de pociturile de limbă ușor de ocolit, prin articolele ei pline de avânt se adresa mai mult păturilor mai cărturare ale poporului, dându-i o lectură instructivă.

„Libertatea” este și a fost cel mai bun organ popular de luptă, „Solia Satelor” cel mai bun organ popular de educație.

De aceea regretăm că presa noastră populară a pierdut un element atât de prețios.

Procesul unei politici de stat. La 29 Decembrie a început înaintea tribunalului din Sighetul-Marmației desbaterea unui proces monstru, în care sunt implicați aproape 200 de Ruteni, bărbați și femei, acuzați cu „agitatie” și alte crime de aceeaș natură.

Conflictele sângeroase din Balcani, din toamna anului 1912, au trezit și în poporul rutean din Maramureș sentimentul de solidaritate slavă, făcând pe mulți să deie expresie mai vie nădejdilor lor într'un viitor mai bun. Manifestațiile aceste de conștiință națională n'au putut trece neobservate de cătră cei cari, pe toate căile, caută să propage idea panslavismului. Și deodată, Rutenii din Maramureș s'au pomenit, din pravoslavnică Rusie, cu o sumedenie de cărți și broșuri, în cari se preamărește ortodoxismul rusesc, ca singura religie ce poate duce la mântuire.

Și în sânul Rutenilor încep o puternică propagandă alimentată în mod conștient și sistematic, pentru întorcerea, dela gr-catolicism, la ortodoxism, — o puternică propagandă religioasă — provocată de motive politice.

Trecerea Rutenilor la confesiunea gr-catolică, sub împăratul Leopold, (când s'a făcut și trecerea la aceea confesiune a unei părți a Românilor) a avut la temelie ei exclusiv considerații politice. Nu se putea îngădui (din punctul de vedere a politicei de stat austriace), ca Rutenii să proslăvească, drept cap al bisericii lor, pe Țarul Rusiei, pe stăpânitorul unei țări dușmane. Solidaritatea, unitatea religioasă trebuie să trezească și să alimenteze și sentimente de solidaritate și unitate politică... Distrugerea unității religioase, prin urmare, trebuie să distrugă sau să slăbească cel puțin și aspirațiile de unitate politică.

După 200 de ani, politica rusească își împrumută, la rândul ei, armele din acelaș arsenal din care și le împrumutase politica austriacă: voind să facă propagandă pentru idei politice, se adresează sentimentelor religioase. Voind să trezească și întărească aspirațiile de unitate politică și națională, încearcă să restabilească înainte de toate vechea unitate religioasă.

Cuvântul trimișilor politicei rusești, agenți mai mult sau mai puțin conștienți, au aflat în multe părți răsunet viu; cărțile de rugăciuni și de propagandă ortodoxă au fost primite fără împotrivire și răspândite

pe la cunoscuți: eră, doară, vorba de mântuirea sufletului! Țărani simpli, femei fără cunoștință de carte duceau în toate colibele aceste broșuri în cari se cuprindeau rugăciuni pentru pravoslavnicii Țar, fără să-și deie însă seama că în ele se cuprind și alte lucruri în afară de mântuirea sufletului.

Și așa au ajuns pe băncile acuzărilor aproape 200 de Ruteni, cari mai mare parte se mărturisesc vinovați, pentru că (spun ei) „cine este om și să nu păcătuiască“?

Procesul acesta monstru însă nu este al lor, ci este unul dintre multele procese ale unei de politici stat care împărechează ca să poată trăi („Divide et impera!“) și trebuie să moară pe urmă urburărilor stărnite de aceste împărecheri.

✻

Revista „Transilvania“. Dela 1 Ianuarie revista Asociațiunii apare lunar, ca revistă de popularizare. E o încercare de a da viață nouă îmbătrânitei publicații oficiale cu un trecut frumos. La noi lipsește o publicație, care să țină în curent publicul cu mișcarea științifică din străinătate și din România. Revista „Transilvania“ încearcă să umple acest gol, cu gândul de a lărgi orizonturile culturii noastre și a determina curente de gândire intelectuală mai superioară în sufletul cărturarimii noastre.

Dacă cei grupați în jurul revistei „Transilvania“, ajutați de numeroșii membri ai secțiilor științifice-literare, vor lucra cu sârguință și cu inimă, vor isburi să dea Asociațiunii și neamului o publicație utilă. Planuri s'au făcut destule. Așteptăm și realizarea lor.

✻

Biblioteca populară a Asociațiunii. Am mai amintit și în trecut de această publicație folositoare a primei noastre instituții culturale, spunând că e fapta culturală cea mai importantă din ultimii ani. În cei trei ani de când apare, a reușit să răspândească între popor peste trei sute de mii de broșuri.

În anul 1914 vor apărea următoarele broșuri:

- Nr. 34. *Povestea unei coroane de oțel*, de Gheorghe Coșbuc.
 Nr. 35. *Popa Tanda*, de Ioan Slavici.
 Nr. 36. *Emigrarea în America*, de Unul care a fost acolo.
 Nr. 37. *Dela sate*, de Ioan Agârbiceanu.
 Nr. 38. *Sfaturi pentru popor*, de Nicolae Iosif.
 Nr. 39. *Pavel cătană*, tălmăcire din limba cehă de I. U. Iarnik.
 Nr. 40. *Poezii*, de Ștefan O. Iosif.
 Nr. 41. *Povestire din viața țăranilor*, cartea a III-a, de Ioan Pop Reteganul.
 Nr. 42. *Cheia de aur a ratului*, tălmăcire din nemțește.
 Nr. 43. *Din trecutul Românilor ardeleni*, de Dr. Ioan Lupaș.
 Nr. 44. *Calendarul Asociațiunii pe 1915*, întocmit de Oct. C. Tăslăuanu.

Asociațiunea trimite aceste broșuri tuturor membrilor ajutători, cari plătesc taxa de 2 cor. în fiecare an.

Îndemnăm și noi cărturarii dela sate să o răspândească. Fac o faptă de mare însemnătate culturală, răspândind-o.

✻

Dări de seamă. În numărul viitor vom începe să publicăm regulat dări de seamă despre cărțile apărute, cari merită să fie cunoscute de publicul nostru. Dările de seamă au fost neglijate în urma morții regretatului Ilarie Chendi. Vom înlocui cu greu spiritul lui critic, dar, dându-ne mâna mai mulți inși, poate vom reuși să suplینim lipsa lui dela revistă.

✻

Romanul „Luceafărului“. Ne-am hotărît ca în textul revistei să nu mai publicăm romane, fiindcă ne face o mulțime de greutate. În viitor romanele le vom da ca suplimente. Depinde dela sprijinul ce ni-l vor da cetitorii, dacă vom începe chiar în cursul acestui an. Romanul îl avem gata, dar suplimentul reclamă cheltueli noi — și noi avem restanțe de zeci de mii. Interesul cetitorilor pretinde deci să fie în curent cu plata abonamentului.

✻

Errata. În poezia d-lui Goga din numărul trecut, în loc de *sieaua* din strofa a doua să se citească *stema*.

.....

Bibliografie.

În Analele Academiei au apărut următoarele broșuri:

- G. Țițgică, *Rețete derivate*. București, 1913.
 I. Gheorghian, *Drosera Rotundifolia L. în Oltenia*. București, 1913.
 Dr. I. Lupaș, *Principele Ardelean Acațiu Barcsai și Mitropolitul Sava Brancovici, 1658—1661*. București, 1913.
 Vasile Pârvan, *Descoperiri nouă în Scythia Minor*. București, 1913.
 A. D. Xenopol, *Ideile de legi și de prevedere*. București, 1913.
 T. Lelescu, *Însumarea a doi sâmburi neortogonali*. București, 1913.
 St. C. Hepites, *Asupra întranirii la Manchester a Asociațiunii internaționale de sismologie*. București, 1912.
 T. Lelescu, *Asupra variației valorilor caracteristice*. București, 1912.
 Neculai L. Cormovici, *Notă asupra faunei oligocene din flișul Moldovei*. București, 1912.
 I. Corbu, *Mărimea astrilor la Orizont*. București, 1912.
 Dr. N. Leon, *Contribuțiuni la Studiul insectei Cochylis Ambiguella Hübn în România*. București, 1912.
 Spiru C. Haret, *Henri Poincaré*. București, 1912.
 General Gr. Crăiniceanu, *Organizarea rezervelor armatei*. București, 1912.
 Dr. V. Babeș, *Congresul pelagologic din Bergamo și pelagra în România*. București, 1912.
 Dr. V. Babeș și S. Bobeș, *Cercetări pentru a perfecționa tratamentul antirabic*, București, 1912.

Premiile „Luceafărului“.

Revista „Luceafărul“ cu 1 Ianuarie 1914 intră în anul al XIII-lea de existență. Ce a făcut revista „Luceafărul“ pentru cultura românească în cei doisprezece ani de existență, credem că e de prisos să o mai spunem. Cei cari sunt în curent cu mișcarea noastră culturală, literară și artistică știu că „Luceafărul“ a stat în serviciul renașterii culturii naționale din ultimul deceniu, grupând în jurul ei pe cei mai de seamă scriitori dela noi și din România. Tinerii scriitori din Ardeal și-an făcut cariera literară în coloanele revistei „Luceafărul“. Numele lor e nedespărțit de această revistă, care, ca și „Sămănătorul“ din România, înseamnă

un popas nou în istoria literaturii românești. Revista „Luceafărul“ mai are meritul de a fi o revistă artistică și literară pentru familiile culte. Orice familie, care ține să aibă în casă o revistă de actualitate și frumoasă s'o aboneze. E cea mai răspândită revistă dela noi. Numărul abonaților trece peste trei mii.

Revista „Luceafărul“ publică articole, nuvele și romane originale.

Revista „Luceafărul“ mai publică adausuri artistice în colorii sau heliografate, ilustrații în text și adausuri muzicale.

Abonamentul:

<u>Ediția simplă</u>	<u>Ediția de lux</u>
In Austro-Ungaria: 1 an 20 cor., 6 luni 10 cor.	In Austro-Ungaria: 1 an 26 cor., 6 luni 13 cor.
Pentru preoți, învățători și studenți: 1 an 16 cor., 6 luni 8 cor.	In România și străinătate: 1 an 32 cor., 6 luni 16 cor.
In România și străinătate: 1 an 26 cor., 6 luni 13 cor.	

În ediția de lux, fiind tipărită pe hârtie cromă, nușcu ediția simplă, tipărită pe hârtie vetină, anume trafile les cu mult mai frumoase. Cuprinsul e identic.

Abonamentele se plătesc înainte, la începutul fiecărui an.

☛ Premiile revistei „Luceafărul“.

Cu numărul dela 1 Ianuarie 1914 deschidem un nou abonament la revista „Luceafărul“. Ca în trecut, administrația revistei oferă și de data aceasta însemnate favoruri celor cari plătesc abonamentul pe 1 an sau 6 luni de zile — până la 1 Februarie 1914.

Premiile-favoruri ce le oferim sunt pentru cei ce ne vor trimite abonamentul pe 1 an întreg:

1. Octavian Goga: „Insemnările unui trecător“ (sau G. Murnu: „Iliada“, sau I. Agârbiceanu: „Arhanghelii“, roman).

2. Oct. C. Tăslăuanu: „Informații literare“.

3. O. Goga: „Poezii“ (prem. de Academia română).

4. Elena Farago: „Versuri“.

5. 7 tablouri-stampe în colorii, de pictori italieni (sau 8 tablouri-stampe de N. Grigorescu).

În afară de aceste premii vor primi scoarțele pe 1913 cu prețul de 1 cor. 50 bani în loc de 2 cor. 40 bani (trimitând prețul lor deodată cu abonamentul).

Cei ce ne vor trimite, până la 1 Februarie, abonamentul pe 6 luni au dreptul la 1 dintre premiile înșirate. Pentru expediția premiilor să se trimită 60 bani (România 1 leu).

Cei ce ne vor face 4 abonamente pe 1 an sau 8 abonamente pe 6 luni (*plătite înainte*) vor primi în afară de premiile înșirate (ce li se cuvin și abonaților dacă trimit abonamentul până la 1 Februarie) — și colecția revistei noastre pe 1912 gratuit.

Administrația revistei „Luceafărul“
Sibiu (Nagyasszony).

La numărul trecut am alăturat o cartă postală și o listă de abonament. Rugăm pe prietenii revistei noastre să binevoiască a aduna abonamente noi. Cu cât va crește numărul abonaților, cu atât vom putea da cetitorilor o revistă bogată și variată în cuprins.

Cei ce nu pot achita abonamentul în cursul lunii Ianuarie, să binevoiască a ne trimite cartă postală iscălită, indicând ce ediție doresc să aboneze.

Când veniți la Sibiu, cercetați
primul depozit românesc

de
piane, pianine și armoniuri

asortat cu instrumente din cele
mai bune fabrici, în nuc mat sau
poleit, negru, mahagon, palisandru
veritabil, construcție modernă, cu
preț mai ieftin ca ori unde.

≡ Transportul și pachetarea gratuite. ≡
Școalele, reuniunile de cântări și alte
instituții culturale primesc favor special.

Armoniuri de școală bune și solid
lucrate
10 ani garanția. ≡ Plătire în rate.

TIMOTEI POPOVICI
profesor de muzică.

Sibiu (Nagyszeben), Str. Cismădiei Nr. 7.

Gheorghe A. Mathey

Atelier pentru pictură și arte
industriale

BERLIN, SW. II.

Muzeul regal de arte indu-
striale; Prinz Albrechtstr. 8,

primește toate comanda
pentru pictură, reclamă
artistică, coperte, ex
libris și orice lu-
crare din dome-
niul artelor in-
dustriale și
grafice.

Capital social Coroane 1,200.000.

Giro-Conto la „ALBINA“

Postsparkassa ung. 29.349.

„Banca generală de asigurare“

societate pe acții în Sibiu — Nagyszeben

este prima bancă de asigurare românească, înființată de institutele financiare (băncile) române
din Transilvania și Ungaria.

Prezidentul direcțiunii: **Parteniu Cosma,**

directorul executiv al „ALBINA“ și prezidentul „Solidarității“.

„Banca generală de asigurare“ face tot felul de asigurări, special asigurări
contra focului și asigurări asupra vieții în
cele mai favorabile combinațiuni.

Asigurările se pot face prin oricare bancă românească, precum și la agenții și bărbați
de încredere și acționați — Prospekte, tarife și informațiuni se dau gratis și imediat.

Personele cunoscute ca acționari buni și cu legături
pot fi primite oricând în serviciul societății.

„Banca generală de asigurare“ dă informațiuni gratuite în orice afaceri de asigurare fără
deosebire că aceste afaceri sunt făcute la ea sau la alta societate de asigurare.

Cei interesați să se adreseze **Centrala Băncii generale de asigurare Sibiu — Nagyszeben.**
cu încredere la: **—** sediul „Albina“ **—**
ori la **agențiile ei principale din Brașov (fil. „Albina“) și Arad (Józseffőherczeg-ut 1/a).**